

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 9 september 2008*

I de förenade målen C-120/06 P och C-121/06 P,

angående två överklaganden enligt artikel 56 i domstolens stadga, som ingavs den 24 respektive den 27 februari 2006,

Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM), Montecchio Maggiore (Italien),

Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, tidigare **Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies Inc.** (FIAMM Technologies), East Haven, Delaware (Förenta staterna),

företrädna av I. Van Bael, A. Cevese och F. Di Gianni, avocats,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska unionens råd, företrätt av A. Vitro, S. Marquardt och A. De Gregorio Merino, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: italienska.

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av P.J. Kuijper, V. Di Bucci, C. Brown och E. Righini, samtliga i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande i första instans,

Konungariket Spanien, företrätt av E. Braquehais Conesa och M. Muñoz Pérez, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

intervenient i första instans (C-120/06 P),

och

Giorgio Fedon & Figli SpA, Vallesella di Cadore (Italien),

Fedon America, Inc., Wilmington, Delaware (Förenta staterna),

företrädna av I. Van Bael, A. Cevese, F. Di Gianni och R. Antonini, avocats,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska unionens råd, företrätt av A. Vitro, S. Marquardt och A. De Gregorio Merino, samtliga i egenskap av ombud,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av P.J. Kuijper, V. Di Bucci, C. Brown, E. Righini, samtliga i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande i första instans,

med stöd av

Konungariket Spanien, företrätt av M. Muñoz Pérez, i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

intervenient i andra instans (C-121/06 P),

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen),

sammansatt av ordföranden V. Skouris, avdelningsordförandena P. Jann, C.W.A. Timmermans, G. Arestis, U. Löhmus samt domarna K. Schiemann (referent), E. Juhász, A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka, E. Levits och C. Toader,

generaladvokat: M. Poiares Maduro,
justitiesekreterare: handläggaren J. Swedenborg,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 3 juli 2007,

och efter att den 20 februari 2008 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA och Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC (nedan tillsammans kallade FIAMM) har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt den 14 december 2005 i mål T-69/00, FIAMM och FIAMM Technologies mot rådet och kommissionen (REG 2005, s. II-5393) (mål C-120/06 P). Giorgio Fedon & Figli SpA och Fedon America, Inc. (nedan tillsammans kallade Fedon) har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt meddelade den 14 december 2005 i mål T-135/01, Fedon & Figli m.fl. mot rådet och kommissionen (mål C-121/06 P). I dessa domar (nedan kallade domen i FIAMM-målet respektive domen i Fedonmålet eller, tillsammans, de överklagade domarna) ogillade förstainstansrätten den skadeståndstalan som hade väckts av FIAMM respektive Fedon. Talan avsåg ersättning för den skada som FIAMM och Fedon påstod sig ha lidit till följd av att Amerikas förenta stater hade belagt import av deras produkter med en tilläggstull, vilken hade bemyndigats av Världshandelsorganisationens (WTO) tvistlösningsorgan (nedan kallat DSB) som en följd av att DSB hade konstaterat att gemenskapsordningen för import av bananer stod i strid med de avtal och de överenskommelser som är bilagda avtalet om upprättande av WTO.

- 2 Genom beslut av domstolens ordförande av den 8 augusti 2006 tilläts Konungariket Spanien att intervensera till stöd för Europeiska unionens råds och Europeiska gemenskapernas kommissions yrkanden i mål C-120/06 P.

- 3 Genom beslut av domstolens ordförande av den 12 april 2007 förenades målen C-120/06 P och C-121/06 P med avseende på det muntliga förfarandet och domen.

Tillämpliga bestämmelser

WTO-avtalen

- 4 Rådet godkände avtalet om upprättande av WTO och de avtal som utgör bilagorna 1–4 till det avtalet (nedan kallade WTO-avtalen) genom beslut 94/800/EG av den 22 december 1994 om ingående, på Europeiska gemenskapens vägnar – vad beträffar frågor som omfattas av dess behörighet – av de avtal som är resultatet av de multilaterala förhandlingarna i Uruguayrundan (1986–1994) (EGT L 336, s. 1; svensk specialutgåva, område 11, volym 38, s. 3).

- 5 I artikel 3.2 och 3.7 i överenskommelsen om regler och förfaranden för tvistlösning (nedan kallad tvistlösningsöverenskommelsen), vilken utgör bilaga 2 till avtalet om upprättande av WTO, föreskrivs följande:

”2. WTO:s system för tvistlösning är ett grundläggande element för säkerhet och förutsebarhet i det multilaterala handelssystemet. Medlemmarna erkänner att det

tjänar till att skydda rättigheter och skyldigheter enligt berörda avtal och till att klargöra bestämmelserna i dessa avtal i enlighet med sedvanerättsliga regler för tolkning av allmän folkrätt. Rekommendationer och utslag från DSB kan inte öka eller minska rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i de berörda avtalen.

...

7. En medlem skall, innan ett ärende tas upp, noga överväga om ett tillgripande av dessa förfaranden är fruktbart. Syftet med tvistlösningssystemet är att uppnå en tillfredsställande lösning av en tvist. En lösning som är ömsesidigt godtagbar för parterna i en tvist och förenlig med de berörda avtalen är klart att föredra. I avsaknad av en ömsesidigt överenskommen lösning är det primära syftet med tvistlösningssystemet vanligen att säkerställa att berörda åtgärder dras tillbaka, om dessa befunnits vara oförenliga med bestämmelserna i ett berört avtal. Möjligheten till kompensation skall endast utnyttjas om ett omedelbart tillbakadragande av åtgärden inte är praktiskt möjligt och som en tillfällig åtgärd i avvaktan på att en åtgärd som är oförenlig med ett berört avtal dras tillbaka. Den sista utväg som denna överenskommelse erbjuder en medlem som åberopat förfarandena om tvistlösning är möjligheten att på diskriminerande grund upphäva medgivanden eller andra skyldigheter enligt de berörda avtalen gentemot den andra medlemmen, under förutsättning att DSB ger bemyndigande till sådana åtgärder.”

6 Enligt artikel 7 i tvistlösningsoverenskommelsen ska paneler, vilka upprättas på begäran av den klagande parten, dra de slutsatser som kan vara till hjälp för DSB vid fastställande av rekommendationer eller för att ge ett utslag i den tvist som DSB har att pröva. Enligt artikel 12.7 i tvistlösningsoverenskommelsen ska panelen framlägga sina slutsatser i en skriftlig rapport till DSB när parterna i tvisten inte lyckats uppnå en ömsesidigt godtagbar lösning.

7 Det framgår av artikel 16.4 i tvistlösningsoverenskommelsen att en panelrapport ska antas av DSB vid ett möte inom 60 dagar efter det att rapporten delgivits

medlemmarna, såvida inte en part i tvisten formellt anmäler sin avsikt till DSB att överklaga eller DSB enhälligt beslutar att inte anta rapporten.

8 I artikel 17 i tvistlösningsöverenskommelsen föreskrivs att det ska upprättas ett permanent överprövningsorgan som ska behandla överklaganden av panelärenden. Enligt artikel 17.6 ska ett överklagande begränsas till rättsliga frågor i panelrapporten och till rättsliga tolkningar som gjorts av panelen. Enligt artikel 17.13 kan överprövningsorganet fastställa, ändra eller upphäva panelens rättsliga bedömningar och slutsatser.

9 I artikel 17.14 i tvistlösningsöverenskommelsen föreskrivs följande:

”En rapport från överprövningsorganet skall antas av DSB och villkorslöst godtas av parterna i tvisten, såvida inte DSB enhälligt beslutar att inte anta rapporten inom 30 dagar efter det att den delgivits medlemmarna. ...”

10 I artikel 19.1 i tvistlösningsöverenskommelsen föreskrivs följande:

”Om en panel eller överprövningsorganet kommer fram till att en åtgärd är oförenlig med ett berört avtal, skall den rekommendera att den berörda medlemmen gör åtgärden förenlig med avtalet. Utöver sina rekommendationer, kan panelen eller överprövningsorganet framlägga förslag om på vilka sätt medlemmen i fråga skulle kunna genomföra rekommendationerna.”

11 I artikel 21 i tvistlösningsöverenskommelsen, som har rubriken "Övervakning av genomförandet av rekommendationer och utslag" från DSB, föreskrivs följande:

"1. Ett skyndsamt uppfyllande av rekommendationer eller utslag från DSB är väsentligt för att åstadkomma en effektiv tvistlösning till gagn för alla medlemmar.

...

3. Den berörda medlemmen skall vid ett möte med DSB, som hålls inom 30 dagar efter det att panelens eller överprövningsorganets rapport antagits, informera DSB om sina avsikter vad gäller genomförandet av DSB:s rekommendationer eller utslag. Om det är ogörligt att omgående efterkomma rekommendationerna och utslagen, skall den berörda medlemmen ges rimlig tid för att kunna göra detta. Rimlig tid skall vara

- a) den tid som medlemmen i fråga föreslår, under förutsättning att denna tidsperiod godkänns av DSB eller, om sådant godkännande inte ges,
- b) en tidsperiod som ömsesidigt överenskommes mellan parterna i tvisten ... eller, i avsaknad av sådan överenskommelse,
- c) en tidsperiod fastställd genom bindande skiljedom ...

...

5. I de fall då det råder oenighet om huruvida åtgärder som vidtagits för att efterkomma rekommendationer eller utslag verkligen har vidtagits eller står i överensstämmelse med ett berört avtal, skall en sådan tvist avgöras i enlighet med dessa tvistlösningsförfaranden och så långt möjligt med anlitande av den ursprungliga panelen. ...

6. DSB skall övervaka genomförandet av antagna rekommendationer eller utslag. ... Såvida inte DSB beslutar om annat, skall frågan om genomförandet av rekommendationer och utslag tas upp på dagordningen vid det möte med DSB som äger rum efter sex månader från den dag då en rimlig tidsperiod enligt punkt 3 fastställts och skall kvarstå på DSB:s dagordning till dess frågan lösts. ...

...”

¹² I artikel 22 i tvistlösningsöverenskommelsen, vilken har rubriken ”Kompensation och upphävande av medgivanden”, föreskrivs följande:

”1. Kompensation och upphävande av medgivanden eller andra skyldigheter är tillfälliga åtgärder som kan tillgripas i händelse av att rekommendationer och utslag inte genomförs inom rimlig tid. Varken kompensation eller upphävande av medgivanden eller andra skyldigheter är emellertid att föredra framför ett fullständigt genomförande av en rekommendation om att göra en åtgärd förenlig med de berörda avtalen. Kompensation är frivillig och skall, om sådan lämnas, vara förenlig med de berörda avtalen.

2. Om den berörda medlemmen underlåter att göra den åtgärd som befunnits oförenlig med ett berört avtal förenlig med detta eller på annat sätt brister i att efterkomma rekommendationerna och utslagen inom sådan rimlig tid som fastställs med stöd av artikel 21.3, skall medlemmen, om så begärs, senast före utgången av den rimliga tidsperioden inleda förhandlingar med den part som åberopat förfarandena för tvistlösning i syfte att komma fram till en ömsesidigt godtagbar kompensation.

Om tillfredsställande kompensation inte överenskommits inom 20 dagar efter den dag då den rimliga tidsperioden löpt ut, kan den part som åberopat förfarandena för tvistlösning begära bemyndigande från DSB att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter enligt de berörda avtalen gentemot den berörda medlemmen.

3. Den klagande parten skall, när den överväger vilka medgivanden eller andra skyldigheter som skall upphävas, tillämpa följande principer och förfaranden:

- a) Den allmänna principen är att den klagande parten i första hand bör söka upphäva medgivanden eller andra skyldigheter inom samma område(n) som det(de) där panelen eller överprövningsorganet funnit det föreliggande överträdelse av skyldigheter eller upphävande eller minskning av förmåner.
- b) Om parten i fråga inte anser det praktiskt eller ändamålsenligt att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter inom samma område(n) kan den upphäva medgivanden eller skyldigheter inom andra områden i samma avtal.
- c) Om parten i fråga inte anser det praktiskt eller ändamålsenligt att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter inom andra områden i samma avtal, och omständigheterna är tillräckligt allvarliga, kan den upphäva medgivanden eller skyldigheter inom ramen för ett annat berört avtal.

...

f) I denna punkt avses med 'område'

i) i fråga om varor, samtliga varor,

...

...

4. Omfattningen av upphävandet av de av DSB bemyndigade medgivandena eller andra skyldigheterna skall motsvara omfattningen av upphävda eller minskade förmåner.

...

6. Om den situation som beskrivs i punkt 2 inträffar, skall DSB på begäran ge bemyndigande om att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter inom 30 dagar från utgången av en rimlig tidsperiod, såvida inte DSB enhälligt beslutar att avslå begäran. Om emellertid den berörda parten motsätter sig omfattningen av det upphävande som föreslagits eller hävdar att principerna och förfarandena i punkt 3 inte följts i fall då en klagande part begärt bemyndigande om att få upphäva medgivanden eller andra skyldigheter ..., skall frågan hänskjutas till skiljedom. ... Medgivanden eller andra skyldigheter skall inte upphävas under skiljedomsförfarandet.

7. ... DSB ... skall på begäran ge bemyndigande om att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter om denna begäran överensstämmer med skiljedomarens beslut, såvida inte DSB enhälligt beslutar att avslå begäran.

8. Upphävande av medgivanden eller andra skyldigheter skall vara tillfälliga åtgärder och endast tillämpas intill dess att en åtgärd som befunnits vara oförenlig med ett berört avtal har avskaffats, eller till dess att den medlem som har att efterkomma rekommendationerna eller utslagen erbjuder en lösning på det problem som förorsakas av upphävande eller minskning av förmåner, eller till dess att en ömsesidigt tillfredsställande lösning har nåtts. DSB skall, i enlighet med artikel 21.6, löpande övervaka genomförandet av antagna rekommendationer eller utslag, inbegripet sådana fall där kompensation lämnats eller medgivanden eller andra skyldigheter upphävts men rekommendationer om att göra en åtgärd förenlig med de berörda avtalen inte genomförts.

...”

Gemenskapslagstiftningen om den gemensamma organisationen av marknaden för bananer och den därmed sammanhängande tvisten vid WTO

¹³ Den 13 februari 1993 antog rådet förordning (EEG) nr 404/93 av den 13 februari 1993 om den gemensamma organisationen av marknaden för bananer (EGT L 47, s. 1; svensk specialutgåva, område 3, volym 48, s. 129). Avdelning IV i förordningen, vilken rör ordningen för handeln med tredjeland, innehöll bestämmelser som innebar en förmånsbehandling avseende bananer från vissa stater i Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet (nedan kallade AVS-staterna), som hade undertecknat fjärde AVS-EEG-konventionen i Lomé den 15 december 1989 (EGT L 229, 1991, s. 3; svensk specialutgåva, område 11, volym 17, s. 59).

¹⁴ Efter klagomål som ingavs under februari månad år 1996 av flera medlemmar i WTO, däribland Amerikas förenta stater, blev denna handelsordning föremål för ett tvistlösningsförfarande.

- 15 Överprövningsorganet konstaterade i sin rapport att vissa delar av handelsordningen var oförenliga med gemenskapens åtaganden enligt WTO-avtalen. Överprövningsorganet rekommenderade i rapporten att DSB skulle uppmana gemenskapen att ändra denna ordning så att gemenskapen uppfyllde sina skyldigheter enligt WTO-avtalen. DSB antog rapporten genom ett utslag den 25 september 1997 (nedan kallat DSB:s utslag av den 25 september 1997).
- 16 Gemenskapen informerade den 16 oktober 1997, i enlighet med artikel 21.3 i tvistlösningsöverenskommelsen, DSB om att den skulle uppfylla sina internationella förpliktelser.
- 17 Med tillämpning av artikel 21.3 c i tvistlösningsöverenskommelsen fastställdes genom skiljedom den rimliga tidsfrist inom vilken gemenskapen skulle uppfylla sina skyldigheter till den 1 januari 1999.
- 18 Ordningen för handeln med bananer med tredjeland ändrades genom rådets förordning (EG) nr 1637/98 av den 20 juli 1998 om ändring av förordning nr 404/93 (EGT L 210, s. 28). Som skäl för ändringen angavs i skäl 2 i den förordningen att "[g]emenskapens internationella åtaganden inom Världshandelsorganisationen (WTO) och dess åtaganden gentemot de övriga parter som undertecknat den fjärde AVS-EEG-konventionen bör infrias, samtidigt som målen för den gemensamma organisationen av marknaderna för bananer uppnås".
- 19 Kommissionens förordning (EG) nr 2362/98 av den 28 oktober 1998 om tillämpningsföreskrifter till förordning nr 404/93 rörande ordningen för import av bananer till gemenskapen (EGT L 293, s. 32) började tillämpas från och med den 1 januari 1999.
- 20 Amerikas förenta stater ansåg att den nya gemenskapsordningen för import av bananer innebar att de rättsstridiga delarna i den tidigare ordningen vidmakthölls i strid med WTO-avtalen och DSB:s beslut av den 25 september 1997. Amerikas

förenta stater begärde därför den 14 januari 1999 i enlighet med artikel 22.2 i tvistlösningsöverenskommelsen bemyndigande från DSB att upphäva tullmedgivanden gentemot gemenskapen och dess medlemsstater och därmed sammanhängande skyldigheter enligt Allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) från 1994 och Allmänna tjänstehandelsavtalet (GATS) motsvarande ett handelsbelopp på 520 miljoner USD.

- 21 Gemenskapen bestred detta belopp och gjorde gällande att de principer och förfaranden som anges i artikel 22.3 i tvistlösningsöverenskommelsen inte hade iakttagits. DSB beslutade den 29 januari 1999 att hänskjuta denna fråga till skiljedom med stöd av artikel 22.6 i tvistlösningsöverenskommelsen.

- 22 I beslut av den 9 april 1999 fann skiljedomarna att flera bestämmelser i den nya gemenskapsordningen för import av bananer stred mot bestämmelserna i WTO-avtalen och de fastställde omfattningen av upphävda eller minskade förmåner som drabbat Amerikas förenta stater till 191,4 miljoner USD per år.

- 23 Den 19 april 1999 bemyndigade DSB Amerikas förenta stater att på import från gemenskapen ta ut tullar med ett årligt handelsbelopp på upp till 191,4 miljoner USD.

- 24 Samma dag införde myndigheterna i Amerikas förenta stater en värdetull om 100 procent på importen av olika varor. Bland dessa varor med ursprung i Österrike, Belgien, Finland, Frankrike, Tyskland, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Portugal, Spanien, Sverige och Förenade kungariket, upptogs bland annat "blyackumulatorer, andra än sådana som används som startbatterier för kolvmotorer eller som främsta energikälla för elfordon" och "artiklar av sådant slag som normalt bärs i fickan med utsida av plast eller förstärkt av plast".

25 Gemenskapsordningen för import med bananer ändrades på nytt genom rådets förordning (EG) nr 216/2001 av den 29 januari 2001 om ändring av förordning nr 404/93 (EGT L 31, s. 2).

26 I skälen 1–6 i förordning nr 216/2001 anges följande:

- ”(1) Många och intensiva kontakter har ägt rum med leverantörländerna liksom med andra berörda parter för att få slut på de tvister som pågår med anledning av det importsystem som upprättades genom förordning (EEG) nr 404/93 ... och för att ta hänsyn till slutsatserna från den särskilda grupp som inrättats inom ramen för [WTO:s] system för lösning av tvister.
- (2) En analys av alla yttranden som lagts fram för kommissionen har lett till bedömningen att det på medellång sikt bör upprättas ett importsystem grundat på tillämpningen av en tull med lämplig tullsats och tillämpningen av en förmånstull för import från AVS-[staterna] för att dels få de bästa garantier för att förverkliga målen för den gemensamma organisationen av marknaden när det gäller gemenskapens produktion och konsumenternas efterfrågan, dels iaktta de internationella handelsbestämmelserna, för att förhindra nya tvister.
- (3) Ett sådant system bör dock inrättas genom förhandlingar med gemenskapens partner enligt Världshandelsorganisationens (WTO) förfaranden, särskilt artikel XXVIII i [GATT 1994]...
- (4) Fram till dess att detta system träder i kraft bör gemenskapens försörjning ske inom ramen för flera tullkvoter, som är öppna för import från alla ursprungsländer, och som förvaltas i enlighet med rekommendationerna från [DSB] ...

- (5) Med tanke på de avtalsenliga åtaganden gentemot AVS-[staterna] och med tanke på att det är nödvändigt att garantera dem rimliga konkurrensvillkor, bör tillämpningen av import av bananer med ursprung i de länder som åtnjuter en förmånstull på 300 euro per ton göra det möjligt att behålla handelsflödet i fråga. Detta leder främst till en tullfri import inom ramen för ... tullkvoterna.
- (6) Kommissionen bör bemyndigas att inleda förhandlingar med de leverantörs-länder som har ett väsentligt intresse av att försörja gemenskapens marknad för att försöka förhandla fram en fördelning av de första två tullkvoterna. ...”

²⁷ Den 11 april 2001 ingick Amerikas förenta stater och gemenskapen en överenskommelse om ”hur den långvariga tvisten avseende ordningen för import av bananer ska få en lösning i gemenskapen”. I denna överenskommelse anges att gemenskapen förbinder sig att ”senast den 1 januari 2006 [inrätta] en renodlad tullordning avseende import av bananer”. I denna handling anges de åtgärder som gemenskapen förbinder sig att vidta under den övergångsperiod som löper ut den 1 januari 2006. I gengäld förbinder sig Amerikas förenta stater att provisoriskt avbryta uttaget av de tilläggstullar som de bemyndigats att ta ut på gemenskapsimport.

²⁸ Amerikas förenta stater upphävde tillämpningen av sina tilläggstullar som en följd av att kommissionen den 7 maj 2001 antog förordning (EG) nr 896/2001 om tillämpningsföreskrifter för förordning nr 404/93 när det gäller importsystemet för bananer i gemenskapen (EGT L 126, s. 6). Från och med den 1 juli 2001 sänktes importtullarna på stationära ackumulatorer och artiklar av sådant slag som normalt bärs i fickan med ursprung i gemenskapen till den ursprungliga tullsatsen på 3,5 respektive 4,6 procent.

Talan vid förstainstansrätten, förfarandet vid den domstolen och de överklagade domarna

Talan

- 29 FIAMM är verksamt bland annat inom branschen för stationära ackumulatorer. Fedon är verksamt inom branschen för glasögonfodral och därmed tillhörande produkter som ingår i kategorin artiklar av sådant slag som normalt bärs i fickan.
- 30 FIAMM och Fedon ansåg att Europeiska gemenskapen var ansvarig för den skada som de hade lidit på grund av att dessa varor ingick bland de varor som mellan den 19 april 1999 och den 30 juni 2001 var föremål för den tilläggstull som myndigheterna i Amerikas förenta stater hade infört. De väckte därför skadeståndstalan med stöd av artiklarna 235 EG och 288 andra stycket EG mot rådet och kommissionen.
- 31 FIAMM och Fedon gjorde i första hand gällande att det förelåg utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av institutionernas rättsstridiga handlande. Av punkterna 69 och 92–95 i domen i FIAMM-målet och av punkterna 63 och 85–88 i domen i Fedonmålet framgår att de beträffande det påstådda rättsstridiga handlandet närmare bestämt gjorde gällande att den omständigheten att rådet och kommissionen inte ändrade gemenskapsordningen för import av bananer så att denna, inom den frist som uppställts av DSB, blev förenlig med gemenskapens åtaganden enligt WTO-avtalen innebar ett åsidosättande av principen *pacta sunt servanda*, principen om skydd för berättigade förväntningar, rättssäkerhetsprincipen, äganderätten, rätten till ekonomiska initiativ och principen om god förvaltningssed.

32 FIAMM gjorde i andra hand särskilt gällande att det förelåg utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen oberoende av något rättsstridigt handlande från gemenskapens organ.

Förfarandet vid förstainstansrätten

33 Av punkterna 48–59 i domen i FIAMM-målet och 48–55 i domen i Fedonmålet framgår följande om förfarandet vid förstainstansrätten.

34 FIAMM väckte talan den 23 mars 2000 (mål T-69/00). Konungariket Spanien tilläts intervensera i det målet genom beslut av den 11 september 2000.

35 Fedon väckte talan den 18 juni 2001 (mål T-135/01).

36 Enligt förstainstansrättens beslut av den 4 juli respektive den 7 oktober 2002 hänsköts, i enlighet med en av kommissionen med stöd av artikel 51.1 andra stycket i förstainstansrättens rättegångsregler ingiven begäran, målen till en avdelning i utökad sammansättning, sammansatt av fem domare.

37 En ny referent utsågs den 13 december 2002, efter det att den tidigare referenten i de båda målen hade lämnat sitt uppdrag vid domstolen.

- 38 Genom beslut av den 3 februari 2003 förenades det mål vilket avgjordes genom domen i FIAMM-målet, och de mål vilka avgjordes genom förstainstansrättens domar av den 14 december 2005 i mål T-151/00, Laboratoire du Bain mot rådet och kommissionen och i mål T-301/00, Groupe Fremaux och Palais Royal mot rådet och kommissionen, med avseende på det muntliga förfarandet. Förhandling i dessa mål ägde rum den 11 mars 2003.
- 39 Genom beslut av den 23 mars och den 1 april 2004 beslutade förstainstansrätten att det muntliga förfarandet skulle återupptas i de ovannämnda målen och hänsköt dessa samt de konnexa mål som avgjordes genom förstainstansrättens domar av den 14 december 2005 i mål T-320/00, CD Cartondruck mot rådet och kommissionen, i mål T-383/00, Beamglow mot parlamentet m.fl. och av domen i Fedonmålet till dess stora avdelning. Genom beslut av den 19 maj 2004 förenades dessa sex mål med avseende på det muntliga förfarandet.
- 40 Förhandlingen ägde rum den 26 maj 2004.

De överklagade domarna

- 41 Förstainstansrätten ogillade i de överklagade domarna FIAMM:s respektive Fedons talan.
- 42 Förstainstansrätten ogillade, i punkterna 84–150 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 77–143 i domen i Fedonmålet, den skadeståndstalan som var grundad på gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar för gemenskapsinstitutionernas rättsstridiga handlande.

43 I punkt 100 i domen i FIAMM-målet anges följande:

”Sökandena har påpekat att alla principer som har åsidosatts av svarandena står högt i normhierarkin och avser att skydda enskilda. Innan den amerikanska tilläggstullen infördes hade sökandena direkt enligt WTO:s regler haft rätt att importera sina varor till Förenta staterna och erlagga importtull med den ursprungliga reducerade tullsatsen på 3,5 procent. Om WTO-avtalen inte skall anses vara direkt tillämpliga skall DSB:s beslut [av den 25 september 1997] i vilket det fastslagits att gemenskapen agerat rättsstridigt anses ha en sådan verkan, då detta beslut uppfyller alla villkor som i detta avseende uppställs i gemenskapens rättspraxis.”

44 Punkt 93 i domen i Fedonmålet har följande lydelse:

”Sökandena har påpekat att även om det anses att WTO-avtalen inte har direkt effekt skall DSB:s beslut [av den 25 september 1997] i vilket gemenskapen fälldes ha sådan effekt. Domstolen har ansett sig vara behörig att kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande när de, såsom i det föreliggande fallet, avsett att fullgöra en särskild förpliktelse inom ramen för GATT.”

45 Förstainstansrätten fann beträffande den prejudiciella frågan om WTO-reglerna, i punkterna 108–115 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 101–108 i domen i Fedonmålet, följande:

”108 [101] Innan det prövas huruvida gemenskapsinstitutionernas agerande var lagenligt, skall det undersökas huruvida enskilda rättssubjekt i gemenskapen kan åberopa WTO-avtalen inför domstol för att bestrida giltigheten av gemenskapsbestämmelser för det fall DSB har förklarat att både dessa och

senare bestämmelser som antagits av gemenskapen, för att efterkomma de ifrågavarande WTO-reglerna, var oförenliga med sistnämnda regler.

- 109 [102] Sökandena har härvid åberopat att principen *pacta sunt servanda*, som ingår bland de rättsregler som gemenskapsinstitutionerna skall följa vid utövandet av de befogenheter som de tilldelats, utgör en grundläggande princip i alla rättsordningar och särskilt i internationell rätt (domstolens dom av den 16 juni 1998 i mål C-162/96, Racke, REG 1998, s. I-3655, punkt 49).
- 110 [103] I förevarande fall kan emellertid inte principen *pacta sunt servanda* åberopas med giltig verkan gentemot svarandeinstitutionerna, eftersom WTO-avtalen enligt fast rättspraxis, med hänsyn till deras beskaffenhet och systematik, i princip inte ingår bland de regler som domstolen skall beakta när den prövar lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas rättsakter (domstolens dom av den 23 november 1999 i mål C-149/96, Portugal mot rådet, REG 1999, s. I-8395, punkt 47, domstolens beslut av den 2 maj 2001 i mål C-307/99, OGT Fruchthandels-gesellschaft, REG 2001, s. I-3159, punkt 24, domstolens dom av den 12 mars 2002 i de förenade målen Omega Air m.fl., REG 2002, s. I-2569, punkt 93, av den 9 januari 2003 i mål C-76/00 P, Petrotub och Republica, REG 2003, s. I-79, punkt 53, och av den 30 september 2003 i mål C-93/02, Biret International mot rådet, REG 2003, s. I-10497, punkt 52).
- 111 [104] Avtalet om upprättande av WTO grundar sig nämligen på principen om ömsesidighet och för parterna ömsesidiga fördelar och skiljer sig därför från de avtal som gemenskapen har ingått med tredje land och som innebär en viss asymmetri i fråga om avtalade skyldigheter. Det är emellertid ostridigt att vissa av gemenskapens viktigaste handelspartner inte räknar WTO-avtalen till de regler som deras dömande organ skall beakta när de prövar lagenligheten av regler i nationell rätt. Att pröva lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas rättsakter med beaktande av dessa regler riskerar således att leda till obalans i tillämpningen av WTO:s bestämmelser och gemenskapens lagstiftande eller verkställande organ skulle berövas den handlingsfrihet som liknande organ hos gemenskapens handelspartners förfogar över (domen i det [ovannämnda] målet Portugal mot rådet, punkterna 42–46).

- 112 [105] Att ålägga domstolarna en skyldighet att underlåta att tillämpa bestämmelser i intern rätt som är oförenliga med WTO-avtalen skulle vidare leda till att de avtalslutande parternas lagstiftande eller verkställande organ berövades den i artikel 22 i överenskommelsen föreskrivna möjligheten att nå en lösning genom förhandlingar, om än bara som en tillfällig åtgärd, i syfte att komma fram till en ömsesidigt godtagbar kompensation (domen i det [ovannämnda] målet Portugal mot rådet, punkterna 39 och 40).
- 113 [106] Härav följer att den omständigheten att WTO:s regler eventuellt har överträtts av svarandeinstitutionerna i princip inte kan medföra att gemenskapen ådras sig utomobligatoriskt ansvar (förstainstansrättens domar av den 20 mars 2001 i mål T-18/99, Cordis mot kommissionen, REG 2001, s. II-913, punkt 51, i mål T-30/99, Bocchi Food Trade International mot kommissionen, REG 1999, s. II-943, punkt 56, och i mål T-52/99, T. Port mot kommissionen, REG 1999, s. II-981, punkt 51).
- 114 [107] Det är endast om gemenskapen avsett att fullgöra en särskild förpliktelse vilken den åtagit sig inom ramen för WTO, eller om en gemenskapsrättsakt uttryckligen hänvisar till vissa bestämmelser i WTO-avtalet, som det åvilar förstainstansrätten att pröva lagenligheten av svarandeinstitutionernas agerande med hänsyn till WTO:s regler (se, vad beträffar GATT 1947, domstolens dom i mål 70/87, Fediol mot kommissionen, REG 1989, s. 1781, punkterna 19–22 [, svensk specialutgåva, volym 11, s. I-149], och av den 7 maj 1991 i mål C-69/89, Nakajima mot rådet, REG 1991, s. I-2069, punkt 31[, svensk specialutgåva, volym 10, s. 67], samt, vad beträffar WTO-avtalen, domen i det [ovannämnda] målet Portugal mot rådet, punkt 49, och domen i det [ovannämnda målet] Biret International mot rådet, punkt 53).
- 115 [108] Även om det finns ett beslut av DSB i vilket det fastställs att de åtgärder som vidtagits av en medlem är oförenliga med WTO-reglerna, är emellertid inte något av dessa två undantag tillämpligt i förevarande mål.”

⁴⁶ Förstainstansrätten angav därefter skälen till varför den inte ansåg att något av dessa undantag var tillämpliga.

47 Beträffande det undantag som avser att gemenskapen avsett att fullgöra en särskild förpliktelse, vilken den åtagit sig inom ramen för WTO, fann förstainstansrätten följande i punkterna 116, 121, 122 och 125–137 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 109, 114, 115 och 118–130 i domen i Fedonmålet:

”116 [109] När gemenskapen efter antagandet av DSB:s beslut av den 25 september 1997 åtog sig att följa WTO:s regler avsåg den inte att fullgöra en sådan särskild förpliktelse inom ramen för WTO som kan motivera ett undantag till det förhållandet att det inte är möjligt att åberopa WTO:s regler vid gemenskapsdomstolarna och som innebär att dessa kan pröva lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas agerande med beaktande av dessa regler.

...

121 [114] Den berörda WTO-medlemmen ges ... enligt [tvistlösnings]överenskommelsen flera sätt att genomföra en rekommendation eller ett beslut av DSB enligt vilket en åtgärd är oförenlig med WTO:s regler

122 [115] I artikel 3.7 i [tvistlösnings]överenskommelsen föreskrivs en möjlighet att, om ett omedelbart tillbakadragande av åtgärden inte är praktiskt möjligt, bevilja den medlem som vållats skada kompensation eller bemyndiga den att upphäva medgivanden eller andra skyldigheter enligt de berörda avtalen gentemot den andra medlemmen, som en tillfällig åtgärd och i avvaktan på att den oförenliga åtgärden dras tillbaka (se domen i det [ovannämnda] målet Portugal mot rådet, punkt 37).

...

- 125 [118] Även efter utgången av den föreskrivna tidsperioden för att göra den åtgärd som förklarats oförenlig med WTO:s regler förenlig med desamma och efter bemyndigande och antagande av kompensationsåtgärder eller upphävande av medgivanden enligt artikel 22.6 i [tvistlösnings]överenskommelsen kvarstår under alla omständigheter ett betydande utrymme för förhandlingar mellan parterna i tvisten.
- 126 [119] I artikel 22.8 i [tvistlösnings]överenskommelsen anges att medgivanden eller andra skyldigheter är tillfälliga och att de endast skall tillämpas 'intill dess att en åtgärd som befunnits vara oförenlig med ett berört avtal har avskaffats, eller till dess att den medlem som har att efterkomma rekommendationerna eller utslagen erbjuder en lösning på det problem som förorsakas av upphävande eller minskning av förmåner, eller till dess att en ömsesidigt tillfredsställande lösning har nåtts'.
- 127 [120] I denna bestämmelse föreskrivs vidare att DSB, i enlighet med artikel 21.6, löpande skall övervaka genomförandet av antagna rekommendationer eller utslag.
- 128 [121] I artikel 21.5 i [tvistlösnings]överenskommelsen föreskrivs att då det råder oenighet om huruvida åtgärder som vidtagits för att efterkomma DSB:s rekommendationer eller utslag står i överensstämmelse med ett berört avtal, skall en sådan tvist avgöras 'i enlighet med dessa tvistlösningsförfaranden', vilket innefattar att parterna skall försöka finna en förhandlingslösning.
- 129 [122] Varken utgången av den tidsperiod som DSB uppställt för gemenskapen för att den skall göra sin ordning för bananimport förenlig med DSB:s beslut av den 25 september 1997 eller beslutet av den 9 april 1999 genom vilket DSB:s skiljedomare uttryckligen konstaterat att de nya bestämmelserna för import av bananer som införts genom förordningarna nr 1637/98 och nr 2362/98 var oförenliga med förstnämnda beslut, innebar att de möjligheter till tvistlösning som stod till buds enligt överenskommelsen hade uttömts.

- 130 [123] En kontroll av gemenskapsdomstolarna av huruvida svarandeinstitutionernas agerande med hänsyn till WTO:s regler är lagenligt skulle således kunna få till följd att gemenskapsförhandlarnas ställning försvagas när man försöker nå en lösning på tvisten som är ömsesidigt godtagbar för parterna och förenlig med WTO:s regler.
- 131 [124] Att under dessa omständigheter ålägga domstolarna en skyldighet att underlåta att tillämpa bestämmelser i intern rätt som är oförenliga med WTO-avtalen skulle leda till att de avtalsslutande parternas lagstiftande eller verkställande organ berövades den i artikel 22 i överenskommelsen föreskrivna möjligheten att nå en lösning genom förhandlingar, om än bara som en tillfällig åtgärd (domen i det [ovannämnda] målet Portugal mot rådet, punkt 40).
- 132 [125] Sökandena har således felaktigt på överenskommelsen grundat en skyldighet för en WTO-medlem att inom en viss tidsperiod efterkomma WTO-organens rekommendationer och beslut och gjort gällande att DSB:s beslut skall verkställas såvida inte de avtalsslutande parterna enhälligt motsätter sig detta.
- 133 [126] Rådet har för övrigt, då den på nytt, genom förordning nr 216/2001, ändrade sin ordning för import av bananer, förenat flera skilda målsättningar. I skäl 1 i ingressen till förordning nr 216/2001 anges således att många och intensiva kontakter har ägt rum för att 'ta hänsyn till slutsatserna från [panelen]' och i skäl 2 anges att den avsedda nya importordningen ger de bästa garantier både 'för att förverkliga målen för [den gemensamma organisationen av bananmarknaden] när det gäller gemenskapens produktion och konsumenternas efterfrågan' och för att 'iaktta de internationella handelsbestämmelserna'.
- 134 [127] Det är nämligen i utbyte mot gemenskapens åtagande att upprätta en renodlad tullordning för import av bananer före den 1 januari 2006 som

Amerikas förenta stater enligt den överenskommelse som ingicks den 11 april 2001 godtog att provisoriskt avbryta uttaget av sina tilläggstullar.

- 135 [128] Detta resultat skulle emellertid ha kunnat äventyras av ett ingripande från gemenskapsdomstolarna som syftade till att med avseende på ersättning för den skada som sökandena lidit, kontrollera lagenligheten av svarandeinstitutionernas agerande i förevarande fall med hänsyn till WTO:s regler.
- 136 [129] Det skall härvid påpekas att såsom Amerikas förenta stater uttryckligen betonat utgör inte överenskommelsen av den 11 april 2001 i sig en ömsesidigt överkommen lösning enligt artikel 3.6 i [tvistlösnings]överenskommelsen och att frågan om gemenskapens genomförande av DSB:s rekommendationer och utslag alltjämt stod kvar på dagordningen för DSB:s möte den 12 juli 2001, det vill säga efter det att denna talan väcktes.
- 137 [130] Härav följer att svarandeinstitutionerna inte avsåg att fullgöra särskilda skyldigheter enligt WTO:s regler då de ändrade den omtvistade gemenskapsordningen för import av bananer, vilken DSB ansett oförenlig med dessa regler.”

⁴⁸ Förstainstansrätten fann även att undantaget avseende uttryckliga hänvisningar till vissa bestämmelser i WTO-avtalen inte var tillämpligt. Förstainstansrätten konstaterade nämligen i punkt 142 i domen i FIAMM-målet och i punkt 135 i domen i Fedonmålet att ”det framgår ... inte av ingressen till de olika förordningarna om ändring av importordningen för bananer att gemenskapslagstiftaren har hänvisat till vissa bestämmelser i WTO-avtalen då den avsett att göra denna ordning förenlig med avtalen”.

⁴⁹ Förstainstansrätten drog därför slutsatsen, i punkterna 144 och 145 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 137 och 138 i domen i Fedonmålet, att ”oberoende av

att DSB konstaterat att ordningen är oförenlig med WTO-reglerna, utgör inte dessa regler i förevarande fall, varken på grund av särskilda förpliktelser som gemenskapen avsett att fullgöra eller på grund av en uttrycklig hänvisning till vissa bestämmelser, regler med hänsyn till vilka lagenligheten av institutionernas agerande kan bedömas” och att ”sökandena [kan] inte med giltig verkan till stöd för sitt skadeståndsyrkande ... göra gällande att det agerande som lagts rådet och kommissionen till last strider mot WTO:s regler”.

50 I punkt 146 i domen i FIAMM-målet och i punkt 139 i domen i Fedonmålet konstaterade förstainstansrätten att ”sökandenas anmärkningar avseende åsidosättande av principerna om skydd för berättigade förväntningar och rättssäkerhet, åsidosättande av äganderätten och rätten till ekonomiska initiativ och slutligen åsidosättande av principen om god förvaltning grundar sig på antagandet att det agerande som läggs svarandeinstitutionerna till last strider mot WTO:s regler”. Förstainstansrätten drog härav slutsatsen att ”eftersom dessa regler inte ingår bland dem med hänsyn till vilka gemenskapsdomstolarna skall kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas agerande kan dessa anmärkningar följaktligen inte leda till bifall till talan”.

51 Med hänsyn till detta konstaterade förstainstansrätten i punkt 149 i domen i FIAMM-målet och i punkt 142 i domen Fedonmålet att ”eftersom det inte kan styrkas att det agerande som läggs svarandeinstitutionerna till last är rättsstridigt, är ett av de tre kumulativa villkoren för gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar för rättsstridigt agerande av dess organ inte uppfyllt”. Förstainstansrätten ogillade följaktligen sökandenas förstahandsyrkande.

52 Beträffande andrahandsyrkandet, till stöd för vilket sökandena åberopade att gemenskapen hade ett utomobligatoriskt skadeståndsansvar även utan rättsstridigt handlande från gemenskapens organ, slog förstainstansrätten för det första, i punkterna 157–160 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 150–153 i domen i Fedonmålet, fast att ett sådant skadeståndsansvar existerar. Förstainstansrätten uttryckte sig härvid på följande sätt:

- ”157 [150] Den omständigheten att det, såsom i förevarande fall, inte kan fastställas att det agerande som lagts gemenskapsinstitutionerna till last är rättsstridigt, innebär inte att de företag som på grund av att de tillhör en särskild kategori av ekonomiska aktörer måste bära en oproportionerlig del av de kostnader som följer av ett begränsat tillträde till exportmarknader inte i något fall kan erhålla kompensation genom att gemenskapen blir utomobligatoriskt skadeståndsskyldig (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 29 september 1987 i mål 81/86, *De Boer Buizen* mot rådet och kommissionen, REG 1987, s. 3677, punkt 17; svensk specialutgåva, volym 9, s. 165).
- 158 [151] Enligt artikel 288 andra stycket EG grundar sig nämligen gemenskapens skyldighet att ersätta skada som orsakats av dess institutioner på de ’allmänna principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar’. Det görs i denna bestämmelse följaktligen inte någon begränsning av räckvidden av dessa principer på så sätt att de endast skulle kunna grunda utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen när dess institutioner har agerat rättsstridigt.
- 159 [152] Enligt medlemsstaternas regler om utomobligatoriskt skadeståndsansvar är det möjligt för enskilda att, om än i varierande grad och på olika villkor, få ersättning utdömd av domstol för vissa skador, även då den som orsakat skadan inte gjort sig skyldig till rättsstridigt agerande.
- 160 [153] Om en skada uppkommit till följd av ett agerande från gemenskapsinstitutionernas sida vars rättsstridighet inte kan styrkas, kan gemenskapen bli utomobligatoriskt skadeståndsansvarig då följande villkor samtliga är uppfyllda: att det verkligen föreligger en skada, att det finns ett orsakssamband mellan denna skada och gemenskapsinstitutionernas agerande, och att skadan är [onormal och av särskild beskaffenhet] (dom av den 15 juni 2000 i [mål C-237/98 P], *Dorsch Consult* mot rådet och kommissionen, [REG 2000, s. I-4549], punkt 19).”

53 Förstainstansrätten fann därefter att sökandena hade lidit en sådan faktisk och säker skada.

54 Förstainstansrätten fann dessutom att det förelåg ett direkt orsakssamband mellan svarandeinstitutionernas handlande i fråga om importen av bananer till gemenskapen och den skada som sökandena hade lidit.

55 Förstainstansrätten fann slutligen att den skada som FIAMM och Fedon hade lidit inte var onormal och ogillade därför de yrkanden som grundades på ett utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen oberoende av något rättsstridigt handlande från gemenskapens organ.

56 För att nå denna slutsats slog förstainstansrätten, i punkterna 205 och 207 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 194 och 196 i domen i Fedonmålet, fast följande:

”205 [194] ... [R]isken för att tullmedgivanden upphävs, vilket är en åtgärd som föreskrivs i WTO-avtalen och är den åtgärd som är aktuell i förevarande fall, är en av de risker som ingår i det nuvarande internationella handelssystemet. Varje aktör som beslutar sig för att saluföra sina produkter på marknaden i en av de stater som är medlemmar i WTO utsätter sig således ofrånkomligen för denna risk.

...

207 [196] Det följer vidare av artikel 22.3 b och c i [tvistlösnings]överenskommelsen, vilken är ett internationellt instrument som har varit föremål för offentliggörandeåtgärder som är ägnade att säkerställa att gemenskapsaktörerna känner till detsamma, att den klagande WTO-medlemmen kan söka upphäva medgivanden eller andra skyldigheter inom andra områden än det där panelen eller överprövningsorganet funnit att den berörda medlemmen gjort sig skyldig till en överträdelse, inom ramen för samma avtal eller ett annat WTO-avtal.”

Parternas yrkanden och förfarandet vid domstolen

57 FIAMM och Fedon har i mål C-120/06 P respektive mål C-121/06 P yrkat att domen i FIAMM-målet respektive domen i Fedonmålet ska upphävas. De har båda åberopat två grunder till stöd för sina respektive överklaganden.

58 FIAMM och Fedon har som första grund gjort gällande att de överklagade domarna saknar motivering och grund i de delar som avser ett av deras huvudargument, på vilket deras talan om skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av rättsstridigt handlande vilar. Det är fråga om argumentet att DSB:s utslag har direkt effekt.

59 FIAMM och Fedon har som andra grund gjort gällande att förstainstansrättens resonemang var otillräckligt motiverat, ologiskt och i strid med fast rättspraxis på området i den del som rätten fann att skadan inte var onormal och därför ogillade deras talan om skadestånd oberoende av något rättsstridigt handlande från gemenskapsorganens sida.

60 FIAMM och Fedon har dessutom yrkat att domstolen ska

— avgöra målet i sak genom att tillerkänna dem rätt till ersättning för den skada som följer av svarandenas skadeståndsansvar på grund av rättsstridiga eller lagenliga handlingar, och

— i vart fall, förplikta svarandena att ersätta rättegångskostnaderna för såväl förfarandet i andra instans som förfarandet i första instans.

61 FIAMM och Fedon har i andra hand yrkat att domstolen ska tillerkänna dem skälig gottgörelse för den orimligt långa tid som det har tagit att handlägga målet i förstainstansrätten och förordna om de andra åtgärder och föreskrifter som är nödvändiga av skälighetshänsyn.

62 Rådet har yrkat att domstolen ska

— fastställa att vissa av förstainstansrättens domskäl är felaktiga eller delvis upphäva de överklagade domarna och fastställa att gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar oberoende av rättsstridigt handlande, för underlåtenhet att vidta normgivningsåtgärder inte är tillämpligt eller, i andra hand, fastställa att rekvisiten för ett sådant skadeståndsansvar inte är uppfyllda,

— ogilla överklagandet, och

— förplikta klagandena att ersätta rättegångskostnaderna.

63 Kommissionen har yrkat att domstolen ska

— ogilla överklagandena och, i den utsträckning det behövs, fastställa att skälen i de överklagade domarna är felaktiga,

— i andra hand, ogilla de skadeståndsyrkanden som framställts i första instans,

— i vart fall, återförvisa målen till förstainstansrätten i enlighet med artikel 61 i EG-domstolens stadga för att förfarandet ska återupptas och den ersättningsgilla skadans storlek bestämmas, och

— förplikta klagandena att ersätta rättegångskostnaderna.

⁶⁴ Konungariket Spanien har såväl i mål C-120/06 P, i vilket denna stat har ingett svaromål i egenskap av part vid förstainstansrätten, som i mål C-121/06 P, i vilket Konungariket Spanien har intervenerat vid domstolen, yrkat att domstolen ska

— ogilla överklagandet i den del som avser skadeståndsansvar på grund av svarandeinstitutionernas rättsstridiga handlande,

— delvis upphäva den överklagade domen och fastställa att det inte finns något skadeståndsansvar för lagenligt handlande i gemenskapens rättsordning eller, i andra hand, ogilla överklagandet i den del som avser svarandeinstitutionernas skadeståndsansvar för lagenligt handlande, alternativt, ogilla klagandens yrkanden om skadestånd på grund av lagenligt handlande,

— avvisa yrkandet om skadestånd på grund av den orimligt långa tid som det tagit att handlägga målet i förstainstansrätten, och

— förplikta klagandena att ersätta rättegångskostnaderna.

- 65 Efter det att rådet och kommissionen hade gett in sina svarsskrivelser i målen C-120/06 P och C-121/06 P och efter det att Konungariket Spanien hade gett in sin svarsskrivelse i mål C-120/06 P gavs FIAMM och Fedon, i enlighet med deras ansökan därom, rätt att inkomma med en replik i enlighet med artikel 117.1 i domstolens rättegångsregler.
- 66 FIAMM inkom i mål C-120/06 P per telefax till domstolens kansli med sin replik och sin svarsskrivelse på rådets anslutningsöverklagande inom de tidsfrister som föreskrivs i artikel 117.1 respektive 117.2 i rättegångsreglerna. FIAMM inkom emellertid inte med originalet till dessa inlagor inom den i artikel 37.6 i rättegångsreglerna föreskrivna tiodagarsfristen. Följaktligen lämnades dessa inlagor, liksom originalen av dem, utan avseende och sändes tillbaka till FIAMM.
- 67 I mål C-121/06 P har Fedon inte gett in någon replik eller någon svarsskrivelse på rådets anslutningsöverklagande. Fedon och kommissionen har inkommit med yttranden över Konungariket Spaniens interventionsinlägga.

Den första grunden för huvudöverklagandena

Parternas argument

- 68 FIAMM och Fedon har som första grund gjort gällande att de överklagade domarna saknar motivering och grund i de delar som avser ett av de huvudargument som de

åberopat till stöd för deras talan om skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av rättsstridigt handlande.

- 69 Klagandena lyfte, såväl under det skriftliga förfarandet som vid förhandlingen, fram de särskilda rättsverkningarna av DSB:s utslag av den 25 september 1997 i vilket gemenskapen konstaterades ha åsidosatt sina förpliktelser. Att klagandena gjorde detta konstaterades av förstainstansrätten i punkt 100 i domen i FIAMM-målet och i punkt 93 i domen i Fedonmålet. De gjorde således gällande att förekomsten av ett sådant utslag utgjorde ett tredje undantag, vid sidan av de två tidigare undantagen, vilka slagits fast i domarna i de ovannämnda målen Fediol mot kommissionen och Nakajima mot rådet, enligt vilket det var möjligt att inför gemenskapsdomstolen åberopa gemenskapsorganens åsidosättande av WTO-avtalen, i synnerhet när åberopandet uteslutande sker i syfte att erhålla skadestånd.
- 70 Den bedömning som förstainstansrätten gjorde, liksom hänvisningen till tidigare rättspraxis i punkterna 110–112 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 103–105 i domen i Fedonmålet, är enligt klagandena inte relevanta i detta hänseende. Tidigare rättspraxis rörde en annan fråga, nämligen huruvida en materiell bestämmelse i WTO-avtalen kan åberopas i syfte att kontrollera lagenligheten av gemenskapsbestämmelser och, i förekommande fall, för att fastställa att bestämmelserna i fråga inte får tillämpas.
- 71 Det framgår särskilt av punkterna 114 och 115 i domen i FIAMM-målet och av punkterna 107 och 108 i domen i Fedonmålet att förstainstansrätten tog DSB:s utslag av den 25 september 1997 i beaktande endast för att pröva huruvida något av de båda hittills gällande undantagen i rättspraxis från regeln att WTO-avtalen inte har direkt effekt var tillämpliga.
- 72 Förstainstansrätten tog således inte på ett lämpligt sätt hänsyn till FIAMM:s och Fedons argumentation om att gemenskapen endast hade två handlingsmöjligheter när den rimliga tidsperioden för att genomföra DSB:s utslag av den 25 september 1997 gått ut, nämligen att rätta sig efter utslaget eller att inte göra detta. Den flexibilitet som finns i WTO:s tvistlösningssystem gäller inte här. Det är denna flexibilitet som gör det möjligt för parterna att nå förhandlingslösningar och som ligger till grund

för den rättspraxis som det hänvisas till i punkt 112 i domen i FIAMM-målet och i punkt 105 i domen i Fedonmålet enligt vilken det inte är möjligt att kontrollera lagenligheten av gemenskapsbestämmelser i förhållande till WTO-avtalen. Det finns därför inga hinder mot att ett utslag från DSB ges direkt effekt.

- 73 Att konstatera att det föreligger en rättsstridighet som endast består i att DSB:s utslag av den 25 september 1997 inte följts inom den fastställda tidsfristen kräver enligt klagandena inte att det görs en materiell prövning av den aktuella gemenskapsåtgärden. En sådan prövning skulle därför inte ha någon inverkan på det sätt vilket gemenskapen beslutar sig för att rättsstridigheten ska upphöra. Alla lösningar förblir möjliga, förutsatt att de är i överensstämmelse med WTO-avtalen och att de godtas av motparten.
- 74 Förstainstansrätten tog enligt klagandena inte heller på ett lämpligt sätt hänsyn till deras argumentation om att en skadeståndstalan, till skillnad från en talan om ogiltigförklaring eller en begäran om förhandsavgörande där giltighetsfrågor har ställts, inte kan leda till att en gemenskapsrättsakt upphör att gälla eller inte kan tillämpas. En skadeståndstalan kan följaktligen inte heller innebära att de organ som företräder parterna till WTO-avtalen fråntas möjligheterna att hitta en förhandlingslösning. Denna argumentation är särskilt relevant i det föreliggande fallet där skadeståndstalan prövas efter det att tvisten har avslutats.
- 75 Av samma skäl ska därför resonemanget i punkt 111 i domen i FIAMM-målet och punkt 104 i domen i Fedonmålet om att WTO-avtalen grundar sig på principen om ömsesidighet och för parterna ömsesidiga fördelar lämnas utan avseende.
- 76 Rådet anser att förstainstansrätten gjorde en riktig prövning av såväl möjligheterna att åberopa WTO-reglerna som DSB:s utslag av den 25 september 1997, vilket särskilt framgår av punkt 129 i domen i FIAMM-målet och punkt 122 i domen i Fedonmålet.

- 77 De överklagade domarna är dessutom förenliga med rättspraxis enligt vilken WTO-avtalen i princip inte ingår bland de regler med hänsyn till vilka domstolen bedömer lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas rättsakter. Det var riktigt av förstainstansrätten att finna att inget av de två erkända undantagen från denna princip var tillämpligt i det föreliggande fallet.
- 78 WTO-avtalen syftar inte till att ge enskilda rättigheter. Ett åsidosättande av dem kan därför inte leda till att gemenskapen ådrar sig skadeståndsansvar, utan att inkräkta på det handlingsutrymme som WTO-medlemmarna har för att rätta sig efter ett utslag från DSB eller för att inte göra detta.
- 79 Rådet anser att den distinktion som klagandena gör mellan rättsverkningarna av ett utslag från DSB och rättsverkningarna av de materiella bestämmelser som i utslaget konstateras ha åsidosatts är konstlad. Ett utslag från DSB kan beaktas vid en skadeståndstalan, endast såvitt det dessförinnan har konstaterats att dessa materiella bestämmelser har direkt effekt.
- 80 Enligt kommissionen anförde FIAMM och Fedon inte i första instans möjligheten att direkt åberopa ett utslag från DSB som ett specifikt och oberoende argument för att fastställa att gemenskapens handlande var rättsstridigt. De inriktade inte heller sin argumentation på denna fråga. FIAMM och Fedon förde i huvudsak ett klassiskt resonemang i syfte att visa att den omständigheten att gemenskapen inte anpassat sin lagstiftning för att följa WTO-avtalen efter DSB:s utslag av den 25 september 1997 medförde ett åsidosättande av hierarkiskt överordnade rättsregler.
- 81 FIAMM och Fedon hävdade endast i andra hand att, för det fall WTO-avtalen inte skulle anses ha direkt effekt, DSB:s utslag av den 25 september 1997 ska anses ha sådan effekt. Detta resonemang utvecklades emellertid inte och det åberopades inte någonting till stöd för det.

- 82 Förstainstansrätten beaktade således på ett lämpligt sätt FIAMM:s och Fedons argumentation när den huvudsakligen, i punkterna 108–150 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 101–143 i domen i Fedonmålet, inriktade sig på gemenskapsinstitutionernas handlande, varvid den dock hänvisade till verkningarna av DSB:s utslag av den 25 september 1997 i punkterna 108 och 144 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 101 och 137 i domen i Fedonmålet. Med hänsyn till de överklagade domarnas, även underförstådda, motivering hade FIAMM och Fedon möjlighet att förstå skälen till varför förstainstansrätten fann att det inte var visat att institutionernas handlande var rättsstridigt, även efter det att DSB meddelat ett utslag. Förstainstansrätten var för övrigt inte skyldig att pröva vart och ett av de argument som hade anförts av klagandena.
- 83 Om domstolen trots detta skulle finna att motiveringen av de överklagade domarna är otillräcklig har den möjlighet att fastställa domslutet och komplettera domskälen.
- 84 Rådet anser att frågan om huruvida WTO-avtalen kan åberopas av enskilda rättssubjekt, vilka lidit en skada, i syfte att ifrågasätta en gemenskapslagstiftnings giltighet i det fall att det i ett utslag från DSB har konstaterats att denna lagstiftning är oförenlig med WTO-avtalen och den rimliga tidsperiod som getts för att följa utslaget har gått ut, redan har besvarats nekande av domstolen i dom av den 1 mars 2005 i mål C-377/02, Van Parys (REG 2005, s. I-1465).
- 85 Det är i detta hänseende inte relevant att göra en distinktion mellan en legalitetskontroll som syftar till en ogiltigförklaring av en gemenskapsåtgärd och den legalitetskontroll som sker vid en skadeståndstalan. Att ge ersättning åt de industriföretag som drabbats av upphävanden av medgivanden i enlighet med WTO-avtalen skulle skada återställandet av den jämvikt mellan medgivanden som upphävandena syftar till, och således även skada ömsesidigheten.
- 86 Konungariket Spanien anser också att de överklagade domarna uppfyller motiveringsskyldigheten. I punkt 100 i domen i FIAMM-målet och i punkt 93 i domen i Fedonmålet noterade förstainstansrätten FIAMM:s och Fedons ståndpunkt i frågan om den direkta effekten av ett utslag från DSB. I punkterna 116–150 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 109–143 i domen i Fedonmålet fann

förstainstansrätten att denna ståndpunkt inte kunde godtas i samband med att den prövade frågan om huruvida förekomsten av ett utslag från DSB ger gemenskapsdomstolen behörighet att kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande i förhållande till WTO-reglerna.

87 Förstainstansrätten gjorde sig enligt denna medlemsstat inte skyldig till felaktig rättstillämpning när den fann att den inte kunde göra en sådan prövning i det föreliggande fallet. Risken för att det väcktes skadeståndstalan mot gemenskapen skulle försvaga dennas ställning och kunna föranleda den att inte uttömma samtliga möjligheter i tvistlösningsprocessen, inbegripet framkallandet av motåtgärder från motparten och de efterföljande försöken att nå en lösning.

88 Det är enligt Konungariket Spanien inte rättsligt möjligt att göra en distinktion mellan den legalitetskontroll av gemenskapens handlande som görs vid en talan om ogiltigförklaring och den legalitetskontroll av gemenskapens handlande som görs vid en skadeståndstalan. Förutsättningarna vid en sådan kontroll är desamma och kan i synnerhet inte vara beroende av huruvida det föreligger en skada eller inte eller av den tidpunkt när skadan görs gällande.

Domstolens bedömning

89 Såsom generaladvokaten konstaterat i punkt 20 i sitt förslag till avgörande avser den första grunden för överklagandet enligt sin rubrik de överklagade domarnas bristande motivering. En granskning av innehållet i överklagandena visar emellertid att dessa även riktar sig mot avgörandet i sak. Diskussionen mellan parterna har för övrigt huvudsakligen varit inriktad på denna fråga, såväl under det skriftliga förfarandet som vid förhandlingen. Vid prövningen av denna grund ska dess två delar särskiljas. Den första delen avser de överklagade domarnas bristande motivering. Den andra delen avser ett påstående om att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstil-

lämpning beträffande villkoren för att gemenskapen ska vara skadeståndsansvarig på grund av dess organs rättsstridiga handlande.

Grundens första del

- 90 Frågan om huruvida skälen i en dom från förstainstansrätten är motsägelsefulla eller otillräckliga är en rättsfråga och kan som sådan åberopas i ett mål om överklagande (se bland annat dom av den 11 januari 2007 i mål C-404/04 P, Technische Glaswerke Ilmenau mot kommissionen, punkt 90).
- 91 Domstolen har konsekvent funnit att förstainstansrättens skyldighet att motivera sina avgöranden inte kan tolkas så, att förstainstansrätten är tvungen att i detalj bemöta varje argument som åberopats av sökanden, särskilt om argumentet inte är tillräckligt klart och precist (se bland annat dom av den 6 mars 2001 i mål C-274/99 P, Connolly mot kommissionen, REG 2001, s. I-1611, punkt 121, av den 11 september 2003 i mål C-197/99 P, Belgien mot kommissionen, REG 2003, s. I-8461, punkt 81, och domen i det ovannämnda målet Technische Glaswerke Ilmenau mot kommissionen, punkt 90).
- 92 En genomgång av de ansökningar som gavs in av FIAMM och Fedon till förstainstansrätten visar emellertid, för det första, att påståendet att DSB:s utslag av den 25 september 1997 skulle ha direkt effekt inte finns intaget i det avsnitt i ansökningarna som rör gemenskapens åsidosättande av WTO-avtalen och möjligheten att åberopa detta åsidosättande. Detta påstående finns i det avsnitt i ansökningarna som syftar till att styrka att de hierarkiskt överordnade rättsregler vilka påstås ha åsidosatts, däribland särskilt principen *pacta sunt servanda* och WTO-avtalen, är "avsedda att skydda enskilda". Därigenom skulle ett av de i rättspraxis fastslagna villkoren för gemenskapens skadeståndsansvar för dess organs rättsstridiga handlande vara uppfyllt.

- 93 Därtill kommer att detta påstående, i det sammanhang som beskrivits ovan, endast har gjorts gällande i sista hand. FIAMM och Fedon har endast påstått att, för det fall WTO-avtalen inte skulle anses ha direkt effekt och därmed inte anses vara avsedda att skydda enskilda, utslagen från DSB ska anses ha direkt effekt.
- 94 I FIAMM:s fall redogörs det för detta påstående i två punkter i en ansökan som innehåller 177 punkter. I Fedons fall redogörs det för detta påstående i en fotnot. Påståendet utvecklas inte vidare i ansökningarna eller i de senare ingivna replikerna från FIAMM och Fedon. Det åtföljs inte heller av någon särskild argumentation som är avsedd att stödja den.
- 95 Av det ovan anförda framgår att, i motsats till vad som har hävdats av FIAMM och Fedon i sina mycket noggranna redogörelser för denna fråga i överklagandena, under förespegling av en prövning av de överklagade domarnas motivering, de inte i sina ansökningar till förstainstansrätten med erforderlig klarhet och tydlighet har redogjort för att den eventuella direkta effekten av utslag från DSB motiverar att ett åsidosättande av sådana utslag skulle utgöra ett nytt, och tredje, undantag från principen att WTO-avtalen inte kan åberopas för att kontrollera lagenligheten av sekundärrättsakter. Det framgår däremot av Fedons ansökan och av FIAMM:s replik att dessa uttryckligen har hänvisat till ett av de två traditionellt erkända undantagen från principen att WTO-avtalen inte kan åberopas. De har nämligen gjort gällande att gemenskapen i det föreliggande fallet hade uppgett att den hade för avsikt att fullgöra en särskild förpliktelse inom ramen för WTO.
- 96 Domstolen erinrar, för det andra, om att motiveringsskyldigheten inte innebär att förstainstansrätten är skyldig att lämna en uttömmande redogörelse för vart och ett av de resonemang som parterna i tvisten fört. Motiveringen kan således vara underförstådd under förutsättning att den ger de berörda personerna möjlighet att få reda på skälen till varför förstainstansrätten inte ansåg att det fanns fog för deras argument, och att den behöriga domstolen kan få tillräckligt underlag för att utöva sin kontroll (se bland annat dom av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. I-123, punkt 372, och av den 25 oktober 2007 i mål C-167/06 P, Komninou m.fl. mot kommissionen, REG 2007, punkt 22).

- 97 Det framgår av punkt 108 i domen i FIAMM-målet och av punkt 101 i domen i Fedonmålet att förstainstansrätten ansåg det vara av vikt att pröva frågan om huruvida enskilda rättssubjekt i gemenskapen kan åberopa WTO-avtalen, inbegripet tvistlösningsöverenskommelsen, inför domstol för att bestrida giltigheten av gemenskapsbestämmelser ”för det fall DSB har förklarat att både dessa och senare bestämmelser som antagits av gemenskapen, för att efterkomma de ifrågavarande WTO-reglerna, var oförenliga med sistnämnda regler”.
- 98 Förstainstansrätten preciserade därefter, i punkterna 110–112 i domen i FIAMM-målet och i punkterna 103–105 i domen i Fedonmålet, att enligt fast rättspraxis och av de av förstainstansrätten anförda skälen ingår i princip inte de sålunda definierade WTO-avtalen bland de regler som domstolen ska beakta när den prövar lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas rättsakter.
- 99 Domstolen konstaterar att betydande utrymme ägnas i de överklagade domarna åt den rättsverkan som ett utslag från DSB kan ha, i synnerhet i det fall att tidsfristen för att genomföra ett sådant utslag har gått ut.
- 100 Dessa resonemang ingår visserligen i de avsnitt i de överklagade domarna i vilka förstainstansrätten prövar huruvida ett av de två undantagen från principen att enskilda inte kan åberopa WTO-avtalen, vilka traditionellt erkänns i rättspraxis, är tillämpliga i det föreliggande fallet. De bedömningar som förstainstansrätten gjort i denna del innebär emellertid att de konkreta argument, som den i överklagandena har klandrats för att inte ha prövat, med säkerhet besvaras, om än underförstått.
- 101 Det framgår, särskilt av punkterna 129–131 i domen i FIAMM-målet och av punkterna 122–124 i domen i Fedonmålet, att förstainstansrätten bland annat fann, efter att ha redogjort för de relevanta bestämmelserna i tvistlösningsöverenskommelsen, att utgången av den tidsperiod som DSB uppställt för gemenskapen för att den ska göra sin ordning för bananimport förenlig med DSB:s utslag av den 25 september 1997

inte innebar att de möjligheter till tvistlösning som stod till buds enligt överenskommelsen hade uttömts. Förstainstansrätten anförde vidare att gemenskapsdomstolarnas legalitetskontroll av svarandeinstitutionernas handlande skulle kunna få till följd att gemenskapsförhandlarnas ställning försvagas i försöken att nå en lösning på tvisten som är ömsesidigt godtagbar för parterna och förenlig med WTO:s regler. I förekommande fall skulle en sådan legalitetskontroll även kunna få till följd att en avtalsslutande parts lagstiftande eller verkställande organ berövades den i artikel 22 i tvistlösningsöverenskommelsen föreskrivna möjligheten att nå en lösning genom förhandlingar, om än endast som en tillfällig åtgärd.

- 102 Det ska dessutom påpekas att förstainstansrätten, i punkt 132 i domen i FIAMM-målet och i punkt 125 i domen i Fedonmålet, avslutade sin bedömning i denna del genom att finna att sökandena, av artiklarna 21 och 22 i tvistlösningsöverenskommelsen, felaktigt dragit slutsatsen att det föreligger en skyldighet för en WTO-medlem att inom en viss tidsperiod efterkomma WTO-organens rekommendationer och beslut och att DSB:s utslag ska verkställas såvida inte de avtalsslutande parterna enhälligt motsätter sig detta.
- 103 Förstainstansrätten prövade således, i vart fall underförstått, huruvida sökandens påstående att sådana rekommendationer, beslut och utslag ska ha direkt effekt när tidsperioden för att efterkomma dem har löpt ut.
- 104 Av det ovan anförda framgår att motiveringen i de överklagade domarna innebär att den argumentation som utvecklats av klagandena i första instans besvaras i tillräcklig grad och den gör det möjligt för domstolen att göra sin prövning. Talan kan således inte vinna bifall såvitt avser den första grundens första del.

Grundens andra del

- 105 Den första grundens andra del avser felaktig rättstillämpning av villkoren för gemenskapens skadeståndsansvar på grund av rättsstridigt handlande. Vad gäller denna ska följande preciseras.
- 106 Enligt domstolens fasta rättspraxis framgår det av artikel 288 andra stycket EG att gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar och rätten till ersättning för skada förutsätter att ett antal villkor är uppfyllda, nämligen att det handlande som läggs institutionen till last är rättsstridigt, att det verkligen föreligger en skada och att det finns ett orsakssamband mellan handlandet och den åberopade skadan (se bland annat dom av den 29 september 1982 i mål 26/81, *Oleifici Mediterranei* mot EEG, REG 1982, s. 3057, punkt 16, och av den 15 september 1994 i mål C-146/91, *KYDEP* mot rådet och kommissionen, REG 1994, s. I-4199, punkt 19).
- 107 I det föreliggande fallet har klagandena till stöd för sina skadeståndsyrkanden i första instansrätten i huvudsak gjort gällande att gemenskapsinstitutionernas handlande var rättsstridigt, och följaktligen skadeståndsgrundande, när dessa avstod från att, inom den rimliga tidsfrist som gemenskapen getts, ändra gemenskapslagstiftningen så, att den överensstämde med WTO-avtalen, efter det att det i ett utslag från DSB konstaterats att gemenskapslagstiftningen stred mot dessa avtal.
- 108 Domstolen erinrar om att de verkningar som bestämmelser i ett avtal som ingåtts mellan gemenskapen och tredjeländer har i gemenskapen inte kan bestämmas utan att hänsyn tas till de aktuella bestämmelsernas internationella ursprung. Enligt folk rättens principer, står det gemenskapsinstitutionerna, som är behöriga att förhandla om och ingå avtal med tredjeländer, fritt att med dessa länder komma överens om de verkningar som avtalets bestämmelser ska ha inom de avtalsslutande parternas interna rättsordningar. Om denna fråga inte har reglerats i avtalet ankommer det på de behöriga domstolarna och särskilt på EG-domstolen, inom ramen för dess behörighet enligt EG-fördraget, att avgöra frågan på samma sätt som den har att avgöra varje annan tolkningsfråga i samband med tillämpningen av avtalet inom

gemenskapen (se bland annat dom av den 26 oktober 1982 i mål 104/81, Kupferberg, REG 1982, s. 3641, punkt 17, svensk specialutgåva, volym 6, s. 531, och domen i det ovannämnda målet Portugal mot rådet, punkt 34). Domstolen ska härvid bland annat grunda sig på avtalets anda, systematik och lydelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 oktober 1994 i mål C-280/93, Tyskland mot rådet, REG 1994, s. I-4973, punkt 110).

- 109 Domstolen ska således, med beaktande särskilt av de ovannämnda kriterierna, pröva huruvida bestämmelserna i ett internationellt avtal ger enskilda rättssubjekt i gemenskapen rätt att åberopa dem inför domstol för att bestrida giltigheten av en gemenskapsrättsakt (se beträffande GATT 1947, dom av den 12 december 1972 i de förenade målen 21/72–24/72, International Fruit Company m.fl., REG 1972, s. 1219, svensk specialutgåva, volym 2, s. 51, punkt 19).
- 110 Det framgår av rättspraxis att domstolen kan pröva giltigheten av gemenskapsrättslig sekundärlagstiftning i förhållande till ett internationellt avtal endast när det internationella avtalets systematik och beskaffenhet inte innebär hinder för detta och när bestämmelserna i detta till sitt innehåll framstår som ovillkorliga och tillräckligt precisa (se bland annat dom av den 3 juni 2008 i mål C-308/06, Intertanko m.fl., REG 2008, s. I-4057, punkt 45, och där angiven rättspraxis).
- 111 Det är fast rättspraxis att WTO-avtalen, med hänsyn till deras beskaffenhet och systematik, i princip inte ingår bland de regler som domstolen ska beakta när den prövar lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas rättsakter (se bland annat domarna i de ovannämnda målen Portugal mot rådet, punkt 47, Biret International mot rådet, punkt 52, och Van Parys, punkt 39).
- 112 Det är endast om gemenskapen avsett att fullgöra en särskild förpliktelse vilken den åtagit sig inom ramen för WTO, eller om en gemenskapsrättsakt uttryckligen hänvisar till särskilda bestämmelser i WTO-avtalen, som det åvilar domstolen att pröva lagenligheten av gemenskapsrättsakten i fråga med hänsyn till WTO:s regler (se domarna i de ovannämnda målen Biret International mot rådet, punkt 53, och Van Parys, punkt 40, och där angiven rättspraxis).

- 113 Domstolen har redan funnit att den gemensamma organisationen av marknaden för bananer, såsom den infördes genom förordning nr 404/93 och såsom den senare ändrats, inte syftar till att i gemenskapens rättsordning fullgöra en särskild förpliktelse inom ramen för GATT och att den inte uttryckligen hänvisar till särskilda bestämmelser i det avtalet (beslutet i det ovannämnda målet OGT Fruchthandels-gesellschaft, punkt 28).
- 114 I punkt 52 i domen i det ovannämnda målet Van Parys fann domstolen att det i förordning nr 1637/98 och de tillämpningsförfordningar som antagits till den förordningen inte uttryckligen hänvisas till några särskilda bestämmelser i WTO-avtalen.
- 115 Domstolen fann i samma dom att gemenskapens åtagande, efter det att DSB meddelade sitt utslag den 25 september 1997, att rätta sig efter WTO:s bestämmelser, i synnerhet artiklarna I:1 och XIII i GATT 1994 inte innebar att gemenskapen hade för avsikt att fullgöra en särskild förpliktelse inom ramen för WTO som kan motivera ett undantag från principen att WTO:s bestämmelser inte får åberopas vid gemenskapsdomstolen och göra det möjligt för denna att kontrollera lagenligheten, i förhållande till dessa bestämmelser, av förordning nr 1637/98 och de tillämpningsförfordningar som antagits till den förordningen (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Van Parys, punkterna 41 och 52).
- 116 Av avgörande betydelse i detta sammanhang är att lösningen av tvister som gäller WTO-rätten delvis grundas på förhandlingar mellan avtalsparterna. Tillbakadragande av rättsstridiga åtgärder är visserligen den lösning som förespråkas i WTO-rätten, men även andra lösningar medges (domen i det ovannämnda målet Omega Air m.fl., punkt 89).
- 117 I punkt 51 i domen i det ovannämnda målet Van Parys fann domstolen att den omständigheten att den tidsfrist som beviljats av DSB för att efterkomma dess utslag av den 25 september 1997 hade löpt ut inte innebar att gemenskapen uttömt de möjligheter som föreskrivs i tvistlösningsöverenskommelsen för att finna en lösning på tvisten mellan den och andra parter. Att under dessa omständigheter ålägga

gemenskapsdomstolen en skyldighet att kontrollera huruvida de berörda gemenskapsåtgärderna är lagenliga med hänsyn till WTO:s bestämmelser av den enda anledningen att tidsfristen löpt ut, skulle kunna leda till att gemenskapens ställning försvagades i förfarandet för att nå en ömsesidigt tillfredsställande lösning på tvisten som är förenlig med WTO:s bestämmelser.

118 Domstolen påpekade, med hänvisning till bland annat den överenskommelse som ingicks med Amerikas förenta stater den 11 april 2001, att gemenskapen sökt förena sina åtaganden enligt WTO-avtalen med åtagandena gentemot AVS-staterna och med de krav som följer av genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitik. En sådan utgång hade kunnat äventyras om gemenskapsdomstolen gavs möjlighet att pröva huruvida de aktuella gemenskapsåtgärderna var lagenliga med hänsyn till WTO:s bestämmelser vid utgången av den rimliga tidsfrist som DSB beviljat (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Van Parys, punkterna 49 och 50).

119 Domstolen erinrade även om att om det ankom direkt på gemenskapsdomstolen att säkerställa gemenskapsrättens förenlighet med WTO:s bestämmelser skulle detta innebära att gemenskapens lagstiftande eller verkställande organ berövades den handlingsfrihet som motsvarande organ hos gemenskapens handelspartners åtnjuter. Det är utrett att vissa av avtalsparterna, däribland gemenskapens viktigaste handelspartners just har dragit slutsatsen, mot bakgrund av WTO-avtalens föremål och syfte, att dessa bestämmelser inte ingår bland de normer i förhållande till vilka deras dömande organ ska kontrollera lagenligheten av bestämmelser i deras nationella rätt. En sådan bristande ömsesidighet skulle, om den tilläts, riskera att leda till obalans vid tillämpningen av WTO:s bestämmelser (domen i det ovannämnda målet Van Parys, punkt 53).

120 Det framgår dessutom av domstolens rättspraxis att det inte finns någon anledning att göra en distinktion mellan den kontroll av lagenligheten av gemenskapens åtgärder som ska göras vid en talan om ogiltigförklaring och den kontroll av lagenligheten av gemenskapens åtgärder som ska göras vid en skadeståndstalan (se, för ett liknande resonemang, beträffande den tid som föregår utgången av den rimliga tidsperiod som fastställts för att genomföra ett beslut från DSB, domen i det ovannämnda målet Biret International mot rådet, punkt 62).

- 121 Såsom domstolen har påpekat skulle risken för att det anhängiggörs mål om skadeståndstalan kunna hindra den lagstiftande makten varje gång som denna ska vidta sådana normativa åtgärder av allmänintresse som kan skada enskildas intressen (dom av den 25 maj 1978 i de förenade målen 83/76, 94/76, 4/77, 15/77 och 40/77, Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe m.fl. mot rådet och kommissionen, REG 1978, s. 1209, punkt 5, svensk specialutgåva, volym 4, s. 119, och av den 5 mars 1996 i de förenade målen C-46/93 och C-48/93, Brasserie du pêcheur och Factortame, REG 1996, s. I-1029, punkt 45).
- 122 Varje konstaterande av gemenskapsdomstolen att en gemenskapsrättsakt är rättsstridig kan ha följder för det förhållningssätt som den institution som utfärdat den aktuella rättsakten måste inta. Detta gäller även när gemenskapsdomstolen inte prövar rättsakten med stöd av dess behörighet enligt artikel 230 EG att ogiltigförklara rättsakter.
- 123 Det förhåller sig enligt fast rättspraxis på detta sätt när domstolen, i ett förfarande enligt artikel 234 EG, konstaterar att en rättsakt som antagits av en gemenskapsmyndighet inte är giltig. Rättsföljden av domstolens avgörande är en skyldighet för gemenskapens behöriga institutioner att vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med den konstaterade rättsstridigheten. Skyldigheten enligt artikel 233 EG, vilken gäller i fråga om en dom om ogiltigförklaring, är i sådana fall analogt tillämplig (se bland annat beslut av den 8 november 2007 i mål C-421/06, Fratelli Martini och Cargill, REG 2007, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 124 Det finns inget som gör det möjligt, a priori, att anse att det skulle förhålla sig annorlunda när rättsstridigheten av gemenskapens handlande eller underlåtenhet att handla konstateras i en dom i ett skadeståndsmål. Såsom generaladvokaten har konstaterat i punkt 49 i sitt förslag till avgörande har varje avgörande i vilken gemenskapsdomstolen konstaterar en rättsstridighet rättskraft, även ett avgörande i ett skadeståndsmål. Detta innebär således att den berörda institutionen är skyldig att vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med den konstaterade rättsstridigheten.

- 125 Klaganden har anfört att det ska göras en distinktion mellan den direkta effekten av de regler i WTO-avtalet genom vilka det införs materiella skyldigheter och den direkta effekt som ett utslag från DSB har. Enligt klagandena bör enskilda rättssubjekt av gemenskapsdomstolen kunna erhålla en kontroll av lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande i förhållande till utslaget från DSB som sådant, eftersom en sådan kontroll inte kan ske i förhållande till de WTO-regler, vars åsidosättande konstateras i utslaget. Domstolen finner härvidlag följande.
- 126 Domstolen har ännu inte uttryckligen uttalat sig om en sådan distinktion. Det följer emellertid med nödvändighet av ovannämnd rättspraxis att det inte finns anledning att göra någon sådan distinktion.
- 127 Domstolen har funnit att WTO-regler, vars åsidosättande har konstaterats i ett utslag från DSB, inte kan åberopas inför gemenskapsdomstolen i syfte att lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande ska kontrolleras i förhållande till dessa regler. Domstolen har därmed med nödvändighet utslutit att en sådan kontroll kan ske i förhållande till ett utslag från DSB.
- 128 Ett utslag från DSB har endast till syfte att avgöra huruvida en WTO-medlems handlande är i överensstämmelse med de förpliktelser som medlemmen åtagit sig enligt WTO. Det finns därför i princip inte någon grundläggande skillnad mellan ett utslag från DSB och de materiella bestämmelser som uttrycker dessa förpliktelser och i förhållande till vilka en legalitetskontroll sker, i vart fall inte när det är fråga om att avgöra huruvida ett åsidosättande av de materiella bestämmelserna eller av ett utslag kan åberopas inför gemenskapsdomstolen i syfte att kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande.
- 129 En rekommendation eller ett utslag från DSB där det konstateras att de materiella bestämmelserna i WTO-avtalen inte iakttagits är, lika lite som dessa bestämmelser i WTO-avtalen, av sådan beskaffenhet att de – oberoende av den exakta rättsliga innebörd som sådana rekommendationer och utslag har – ger enskilda rätt att åberopa dem inför gemenskapsdomstolen i syfte att kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande.

- 130 Såsom det framgår av punkterna 113–124 i förevarande dom gör sig de överväganden hänförliga till WTO-avtalens beskaffenhet och den ömsesidighet och flexibilitet som kännetecknar dessa avtal alltjämt gällande efter det att en rekommendation eller ett utslag har antagits och den rimliga tidsperioden för att efterkomma dessa har löpt ut. Gemenskapsinstitutionerna behåller bland annat ett utrymme för skönsmässig bedömning och förhandlingar med sina handelspartners för att anta åtgärder som är avsedda att verkställa en rekommendation eller ett utslag. Ett sådant utrymme för skönsmässig bedömning och förhandlingar måste bevaras.
- 131 Det framgår av artikel 3.2 i tvistlösningsöverenskommelsen att rekommendationer och utslag från DSB inte kan öka eller minska de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i de berörda avtalen. Av detta följer att ett utslag från DSB, i vilket det konstateras att en skyldighet som föreskrivs i de berörda avtalen har åsidosatts, inte kan få till följd att en part till WTO-avtalen är skyldig att ge enskilda en rätt som de inte har enligt dessa avtal i det fall något utslag inte föreligger.
- 132 Domstolen har redan funnit beträffande bestämmelserna i GATT 1994, vars åsidosättande i det fallet hade slagits fast i ett utslag från DSB, att dessa inte är av sådan beskaffenhet att de medför rättigheter för enskilda som dessa kan göra gällande direkt vid domstol i enlighet med gemenskapsrätten (se, för ett liknande resonemang, beslutet i det ovannämnda målet OGT Fruchthandelsgesellschaft, punkterna 25 och 26).
- 133 Av ovan anförda skäl framgår att förstainstansrätten gjorde en riktig bedömning när den fann att gemenskapsdomstolen, med hänsyn till omständigheterna i målet, inte kunde kontrollera lagenligheten av gemenskapsinstitutionernas handlande i förhållande till WTO-reglerna, oaktat det förhållandet att tidsfristen för att genomföra ett utslag från DSB hade löpt ut.
- 134 Talan kan således inte vinna bifall, såvitt avser den första grunden.

Den andra grunden för huvudöverklagandena; anslutningsöverklagandena och yrkandena om fastställelse av att domskälen är felaktiga

Parternas argument

- 135 FIAMM och Fedon har som andra grund gjort gällande att förstainstansrättens resonemang var ologiskt och åsidosatte principer som slagits fast i rättspraxis, när den, i samband med prövningen av deras yrkanden om skadeståndsansvar för gemenskapen oberoende av vållande (rent strikt ansvar), fann att deras skada inte var onormal.
- 136 Förstainstansrätten gjorde, enligt dem, i de överklagade domarna en felaktig tillämpning av de två rekvisiten för att en skada ska anses som normal, nämligen att den kan förutses och att den ingår som en del av verksamheten i den aktuella branschen.
- 137 Enligt FIAMM och Fedon ingår inte en skada, som orsakas av strafftullar som införts av ett tredjeland mot stationära ackumulatörer och glasögonfodral som en följd av en konflikt i fråga om bananer, som en del av verksamheten i dessa två branscher. Detta framgår särskilt av artikel 22.3 a i tvistlösningsöverenskommelsen. En sådan skada kan än mindre förutses, eftersom den har karaktären av bestraffning. Något sådant har inte tidigare inträffat i GATT:s eller WTO:s historia eller i förbindelserna mellan gemenskapen och Amerikas förenta stater.
- 138 Förstainstansrättens resonemang att skadan inte kan anses onormal, eftersom vidtagandet av motåtgärder är tillåtet enligt artikel 22.3 i tvistlösningsöverenskommelsen, är motsägelsefullt. Att anse att en skada är normal på grund av att den är följden av en handling som är tillåten enligt tillämplig rätt innebär nämligen att det inte finns

någon möjlighet att en skada som orsakats av en lagenlig handling kan ge upphov till skadestånd. I de överklagade domarna medges emellertid att det finns en sådan möjlighet.

- 139 Rådet anser att förstainstansrätten gjorde en riktig bedömning när den fann att de påstådda skadorna utgjorde normala risker som en exportör måste godta, så som den internationella handeln för närvarande är organiserad.
- 140 Rådet har emellertid ifrågasatt riktigheten av delar av skälen i de överklagade domarna. Rådet har därför yrkat att domstolen antingen ska fastställa att skälen är felaktiga i dessa delar, eller pröva rådets anslutningsöverklaganden och delvis upphäva de överklagade domarna.
- 141 Rådet har för det första bestritt påståendet i punkt 160 i domen i FIAMM-målet och i punkt 153 i domen i Fedonmålet att det föreligger en allmän princip som är gemensam för medlemsstaterna enligt vilken gemenskapen kan bli skadeståndsskyldig, oberoende av något rättsstridigt handlande från dess organ. Det är enbart i knappt hälften av medlemsstaternas rättsordningar som det finns en möjlighet att erhålla ersättning för en skada som är följderna av vissa lagenliga handlingar av myndigheterna och denna möjlighet föreligger endast under mycket stränga förutsättningar.
- 142 För det fall det skulle finnas en sådan princip, anser rådet i vart fall att förstainstansrättens uppfattning att den kunde tillämpas i ett fall som det förevarande var felaktig. Rådet har anfört följande skäl till stöd för sin ståndpunkt:
- Skadeståndsskyldighet för underlåtenhet att vidta normgivningsåtgärder skulle inkräkta på det fria val som utgör en del av kommissionens initiativrätt och på lagstiftarens utrymme för skönsmässig bedömning. Den skulle innebära att maktfördelningen och den institutionella jämvikten enligt fördraget åsidosattes.

- Gemenskapens skadeståndsansvar för en rättsstridig normgivningsåtgärd är underkastat mycket stränga förutsättningar beträffande rättsstridigheten av handlandet. Gemenskapens skadeståndsansvar för lagenlig underlåtenhet att vidta normgivningsåtgärder skulle enligt klagandena endast vara underkastat kravet att det inträffat en särskild och onormal skada och skulle således vara underkastat mindre stränga förutsättningar. Dessa former av skadeståndsansvar skulle således inte stå i proportion till varandra, vilket är ologiskt.

- Förstainstansrättens inställning i denna fråga strider mot det resonemang den använde för att nå slutsatsen att det inte är möjligt att åberopa WTO-reglerna vid en skadeståndstalan som är grundad på gemenskapens rättsstridiga handlande, särskilt mot behovet av att inte frånta gemenskapsorganen den handlingsfrihet som motsvarande organ hos deras handelspartners åtnjuter.

- 143 För det andra fann förstainstansrätten i de överklagade domarna att det förelåg en säker skada. FIAMM och Fedon har emellertid inte styrkt att det föreligger någon skada, omfattningen av skadan eller vilket exakt belopp den uppgår till.
- 144 Beträffande orsakssambandet har rådet anfört att förstainstansrätten bortsåg från kravet att skadan ska vara en tillräckligt direkt följd av den berörda institutionens handlande. Det förelåg emellertid inte något automatiskt samband mellan DSB:s utslag av den 25 september 1997 och införandet av den aktuella tilläggstullen. Myndigheterna i Amerikas förenta stater beslutade efter eget skön om införandet av denna, om vilka varor som skulle drabbas och om fastställandet av tullsatsen. De skulle ha kunnat godta den kompensation som erbjöds av gemenskapen.
- 145 Kommissionen anser också att förstainstansrätten gjorde en riktig bedömning när den fann att det inte förelåg någon onormal skada. För att en skada ska anses som normal krävs det inte att risken för att skadan ska inträffa naturligt förekommer i den bransch i vilken den ekonomiska aktören är verksam. Deltagandet i internationell handel är förknippat med risken att ett importland av olika anledningar antar beslut som påverkar handeln, oberoende av vilken produktmarknad det är fråga om.

- 146 Även om kommissionen således anser att överklagandena inte kan bifallas på den andra grunden har den, i likhet med rådet, hävdat att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning på flera punkter beträffande frågan om gemenskapens skadeståndsansvar oberoende av något rättsstridigt handlande från dess organ. Eftersom domsluten i de överklagade domarna trots detta är riktiga, har kommissionen endast yrkat att domstolen ska fastställa att domskälen är felaktiga på dessa punkter.
- 147 Kommissionen anser för det första, beträffande påståendet om förekomsten av en princip om ett sådant skadeståndsansvar, att förstainstansrätten inte kunde införa en sådan betydande nyhet med stöd av den vaga motiveringen i punkt 159 i domen i FIAMM-målet och i punkt 152 i domen i Fedonmålet.
- 148 Denna princip har aldrig slagits fast i rättspraxis. I rättspraxis har denna fråga konsekvent lämnats öppen genom att domstolen har uppställt en hypotetisk referensram. Förutsättningarna för denna skadeståndsskyldighet, de områden på vilka den skulle vara tillämplig och de fall i vilka den skulle kunna uppkomma har emellertid aldrig slagits fast.
- 149 I punkt 160 i domen i FIAMM-målet och i punkt 153 i domen i Fedonmålet angav förstainstansrätten förutsättningarna för en sådan skadeståndsskyldighet. Förstainstansrätten fann därmed underförstått, men med nödvändighet att principen om ett sådant skadeståndsansvar är tillämplig i det slags fall som omfattas av förevarande mål, utan att kontrollera huruvida en sådan slutsats var motiverad med hänsyn till de principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar.
- 150 Förstainstansrätten inriktade inte sin prövning på de fall av skadeståndsansvar för myndigheter som kan uppstå genom den lagstiftande verksamheten, utan gjorde i stället, i punkt 159 i domen i FIAMM-målet och i punkt 152 i domen i Fedonmålet, en mycket allmän hänvisning till möjligheten att få ersättning av skadevållaren när det inte föreligger något vållande från dennes sida.

- 151 En granskning av rättsordningarna i 25 medlemsstater visar att, till skillnad från de fall som avser expropriation i det allmännas intresse eller ersättning från staten för skador som har orsakats av farlig verksamhet som den bedrivit eller på grund av att staten står i ett särskilt förhållande till den skadelidande, vilka saknar relevans i detta sammanhang, är skyldigheten att, på grund av exempelvis solidaritets- eller skälighetshänsyn, utge skadestånd till följd av en lagenlig handling från statens sida, som vidtagits inom ramen för ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning, okänd i ett stort antal medlemsstaters rätt. Även om ett sådant skadeståndsansvar under exceptionella omständigheter föreligger enligt vissa medlemsstaters rättsordningar är det i allmänhet begränsat till administrativa rättsakter. Ett undantag härifrån utgörs av fransk rätt, vilket är det enda rättssystem i vilket det tydligt medges ett sådant skadeståndsansvar vid lagstiftande verksamhet. Skadeståndsansvar enligt fransk rätt förutsätter att skadan är onormal, särskild, allvarlig och direkt samt att lagstiftaren inte sökt uppnå något mål av allmänintresse och att denne inte har uteslutit möjligheten till ersättning.
- 152 Den enbart i fransk rätt förekommande principen kan dessutom inte överföras till gemenskapens rättsordning. Grunden för denna princip i Frankrike är att Conseil d'État inte kan pröva huruvida lagar är förenliga med konstitutionen. I gemenskapens rättsordning föreskrivs emellertid en legalitetskontroll avseende huruvida lagstiftarens handlande är förenligt med fördraget och de grundläggande principerna samt en möjlighet att göra gällande att gemenskapen har ådragit sig skadeståndsansvar om den åsidosätter dessa överordnade normer.
- 153 Kommissionen anser för det andra att förstainstansrätten missförstod sin egen argumentation när den fann att det förelåg en faktisk och säker skada. Förstainstansrätten underlät även att konkret pröva huruvida skadan var faktisk och säker och åsidosatte principerna om bevisbördans fördelning.
- 154 Kommissionen anser för det tredje, av skäl som motsvarar rådets, att förstainstansrätten gjorde ett misstag beträffande den rättsliga kvalificeringen av de faktiska omständigheterna när den fann att förutsättningen avseende ett orsakssamband var uppfylld.

- 155 Även Konungariket Spanien anser att överklagandena inte kan bifallas på den andra grunden. Enligt Konungariket Spanien är det inte oförutsebart eller exceptionellt att det vidtas motåtgärder inom WTO-systemet, inbegripet på andra områden än de områden på vilka det råder konflikt. Det finns flera exempel på att så skett i praktiken.
- 156 Konungariket Spanien har i sitt anslutningsöverklagande i mål C-120/06 P och i sin interventionsinlägga i mål C-121/06 P yrkat att de överklagade domarna ska upphävas i de delar som förstainstansrätten funnit att gemenskapsrätten, såsom en allmän princip som är gemensam för medlemsstaterna, omfattar en ordning för skadeståndsansvar för lagenliga handlingar. Förstainstansrätten bortsåg från sitt eget konstaterande i punkt 159 i domen i FIAMM-målet och i punkt 152 i domen i Fedonmålet när den gav denna princip ett så omfattande tillämpningsområde som framgår av de förutsättningar som anges i punkt 160 i domen i FIAMM-målet och i punkt 153 i domen i Fedonmålet.
- 157 Att medge att gemenskapen kan bli skadeståndsskyldig på grund av underlåtenhet att vidta normgivningsåtgärder, trots att det inte finns någon regel enligt vilken kommissionen är skyldig att handla som kan åberopas av den skadelidande, innebär dessutom ett åsidosättande av den princip om ömsesidighet som förstainstansrätten lyft fram för att avfärda möjligheten till skadeståndsansvar på grund av rättsstridigt handlande.
- 158 Fedon har i sitt yttrande i anledning av Konungariket Spaniens interventionsinlägga gjort gällande att förstainstansrätten gjorde en riktig bedömning när den ansåg att principen om skadeståndsskyldighet för gemenskapsorganen på grund av lagenligt handlande hade slagits fast och avgränsats i fast rättspraxis, såsom domstolen enligt Fedon erinrat om i domen i det ovannämnda målet Dorsch Consult mot rådet och kommissionen.
- 159 Enligt Fedon syftar artikel 288 andra stycket EG till att garantera den grundläggande rättsstatsprincipen som skyddar enskilda, i synnerhet deras äganderätt och rätt till ekonomiska initiativ. Med hänsyn till den liberala inriktning som gemenskapens rättsordning har ska den bestämmelsen tolkas så, att det ges företräde åt de principer i medlemsstaternas rättsordningar som är mest liberala. I en union som består av 25 medlemsstater bör denna bestämmelse ges en flexibel tolkning, med risk för att

den annars inte går att tillämpa. I det föreliggande fallet ska det inte tas hänsyn till rättsordningarna i de nya medlemsstaterna, eftersom utvidgningen ägde rum efter tidpunkten för de faktiska omständigheterna i målet.

- 160 Konungariket Spaniens argument att det aktuella handlandet skulle bestå i en underlåtenhet ska avvisas, eftersom det inte anförts i första instans. Gemenskapen kan i vart fall ådra sig skadeståndsansvar såväl på grund av institutionernas underlåtenhet som på grund av institutionernas handlingar.

Domstolens bedömning

- 161 Rådet har i sitt anslutningsöverklagande yrkat att domarna i FIAMM- och Fedonmålen ska upphävas. Konungariket Spanien har i sitt anslutningsöverklagande yrkat att domen i FIAMM-målet ska upphävas. Rådet och Konungariket Spanien har som första grund för sina respektive anslutningsöverklaganden gjort gällande att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den slog fast principen att gemenskapen kan ådra sig skadeståndsansvar utan att det föreligger något rättsstridigt handlande som dess organ är ansvariga för. Förstainstansrätten gjorde sig i vart fall skyldig till felaktig rättstillämpning när den ansåg att en sådan princip var tillämplig när det är fråga om ett sådant handlande som i det föreliggande fallet. Kommissionen har, utan att inge något anslutningsöverklagande, yrkat att domstolen ska fastställa domslutet i de överklagade domarna, men fastställa att domskälen är felaktiga i dessa hänseenden.
- 162 Genom denna grund bestrids att den form av skadeståndsansvar som tillämpats i de överklagade domarna föreligger eller att den formen av skadeståndsansvar skulle vara tillämplig. Den ska därför prövas först.
- 163 Om det visar sig att förstainstansrätten har gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning på denna punkt, finns det inte längre anledning att pröva den andra grund som

åberopats till stöd för huvudöverklagandena, vilken rör frågan om huruvida det föreligger en onormal skada, eller de ytterligare två grunder som åberopats till stöd för anslutningsöverklagandena, genom vilka det görs gällande att det inte föreligger någon säker skada och att det inte föreligger något orsakssamband, eftersom den form av skadeståndsansvar som dessa tre förutsättningar hänför sig till då inte existerar eller inte är tillämplig.

Den första grunden för anslutningsöverklagandena avseende att det inte föreligger något rent strikt ansvar såsom förstainstansrätten funnit i de överklagade domarna och yrkandena om att det ska fastställas att domskälen är felaktiga i denna del.

- 164 Enligt den fasta rättspraxis som det erinrats om i punkt 106 i förevarande dom framgår det av artikel 288 andra stycket EG att gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar och rätten till ersättning för skada förutsätter att ett antal villkor är uppfyllda, nämligen att det handlande som läggs institutionen till last är rättsstridigt, att det verkligen föreligger en skada och att det finns ett orsakssamband mellan handlandet och den åberopade skadan.
- 165 Domstolen har vid upprepade tillfällen erinrat om att gemenskapen endast kan bli skadeståndsansvarig om samtliga förutsättningar för skadeståndsskyldighet enligt artikel 288 andra stycket EG är uppfyllda (domen i det ovannämnda målet *Oleifici Mediterranei* mot EEG, punkt 17).
- 166 Domstolen har därför funnit att när institutionens handlande eller påstådda underlåtenhet inte är rättsstridigt, vilket innebär att den första förutsättningen för gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar enligt artikel 288 andra stycket EG inte är uppfylld, får gemenskapsdomstolen ogilla talan i dess helhet utan att det är nödvändigt att pröva de andra förutsättningarna för skadeståndsansvar, det vill säga att det verkligen föreligger en skada och att det finns ett orsakssamband mellan insti-

tutionernas handlande och den åberopade skadan (se bland annat domen i det ovan nämnda målet KYDEP mot rådet och kommissionen, punkterna 80 och 81).

- 167 Domstolens rättspraxis om förekomsten av ett utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen enligt artikel 288 andra stycket EG på grund av institutionernas rättsstridiga handlande och förutsättningarna för att detta skadeståndsansvar ska vara tillämpligt är således fast etablerad. Detta är emellertid inte fallet beträffande gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar oberoende av något rättsstridigt handlande.
- 168 I motsats till vad förstainstansrätten påstått i de överklagade domarna kan det inte av den rättspraxis som föregått dessa domar dras slutsatsen att domstolen har slagit fast att en sådan form av skadeståndsansvar föreligger.
- 169 Domstolen har hittills i fast rättspraxis begränsat sig till att precisera vissa av förutsättningarna för ett sådant skadeståndsansvar för det fall principen om gemenskapens skadeståndsansvar för lagenliga handlingar skulle erkännas i gemenskapsrätten. Domstolen erinrade om detta bland annat i punkt 18 i domen i det ovan nämnda målet Dorsch Consult mot rådet och kommissionen, till vilken förstainstansrätten hänvisade i punkt 160 i domen i FIAMM-målet och i punkt 153 i domen i Fedonmålet (se även analogt dom av den 6 december 1984 i mål 59/83, Biovilac mot EEG, REG 1984, s. 4057; svensk specialutgåva, volym 7, s. 701, punkt 28). Det är uteslutande i detta syfte som domstolen, i punkt 19 i domen i det ovan nämnda målet Dorsch Consult mot rådet och kommissionen, erinrade om att för det fall ett sådant skadeståndsansvar erkändes skulle det i vart fall krävas att tre kumulativa förutsättningar var uppfyllda, vilka utgörs av att den påstådda skadan faktiskt föreligger, att det finns ett orsakssamband mellan skadan och den aktuella handlingen samt att skadan är onormal och av särskild beskaffenhet.
- 170 Beträffande den form av skadeståndsansvar som är erkänd i gemenskapsrätten har domstolen erinrat om att det är till de allmänna principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar som artikel 288 andra stycket EG hänvisar i fråga om gemenskapens utomobligatoriska ansvar för skada som har vållats av dess institutioner eller av dess anställda under tjänsteutövning. Domstolen anser emellertid att

principen om gemenskapens utomobligatoriska ansvar, vilken på detta sätt uttryckligen fastställs i artikel 288 EG, endast är ett uttryck för den allmänna princip som är erkänd i medlemsstaternas rättsordningar, enligt vilken en rättsstridig handling eller underlåtenhet medför en skyldighet att ersätta den skada som har vållats (domen i det ovannämnda målet Brasserie du pêcheur och Factortame, punkterna 28 och 29).

- 171 Beträffande skadeståndsansvar på grund av normgivning har domstolen mycket tidigt slagit fast att även om de principer som gäller i medlemsstaternas rättssystem för det allmännas ansvar för skador som åsamkats de enskilda genom normativa rättsakter skiljer sig betydligt åt mellan medlemsstaterna, kan det trots detta konstateras att normativa rättsakter som är uttryck för ekonomisk-politiska val inte annat än undantagsvis och under speciella förhållanden kan medföra ansvar för det allmänna (domen i det ovannämnda målet Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe m.fl. mot rådet och kommissionen, punkt 5).
- 172 Domstolen har också funnit att gemenskapen, med hänsyn till bestämmelserna i artikel 288 andra stycket EG, endast kan bli skadeståndsansvarig för en normativ rättsakt som innebär ekonomisk-politiska val om det skett en tillräckligt klar överträdelse av en överordnad rättsregel som avser att skydda enskilda (se bland annat dom av den 13 juni 1972 i de förenade målen 9/71 och 11/71, Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit et Grands Moulins de Paris mot kommissionen, REG 1972, s. 391, punkt 13, domen i det ovannämnda målet Bayerische HNL Vermehrungsbetriebe m.fl. mot rådet och kommissionen, punkt 4, dom av den 8 december 1987 i mål 50/86, Les Grands Moulins de Paris mot EEG, REG 1987, s. 4833, punkt 8, och av den 6 juni 1990 i mål C-119/88, AERPO m.fl. mot kommissionen, REG 1990, s. I-2189, punkt 18).
- 173 Domstolen har dessutom preciserat att den rättsregel som överträtts ska ha till syfte att ge enskilda rättigheter (se, för ett liknande resonemang, bland annat, dom av den 4 juli 2000 i mål C-352/98 P, Bergaderm och Goupil mot kommissionen, REG 2000, s. I-5291, punkterna 41 och 42, och av den 19 april 2007 i mål C-282/05 P, Holcim (Deutschland) mot kommissionen, REG 2007, s. I-2941, punkt 47).

- 174 Den restriktiva ståndpunkten när det gäller gemenskapens ansvar vid utövandet av normgivningsverksamhet förklaras av hänsyn till dels att den lagstiftande verksamheten – även då det finns en domstolskontroll av rättsakters lagenlighet – inte får hindras av att det är möjligt att väcka skadeståndstalan, när allmänintresset inom gemenskapen kräver att det antas normativa bestämmelser som kan skada enskildas intressen, dels att gemenskapens ansvar – i ett normativt sammanhang för vilket det är utmärkande att det finns ett stort utrymme för skönsässig bedömning, vilket är nödvändigt för genomförandet av gemenskapens politik på ett visst område – endast kan göras gällande om den berörda institutionen på ett uppenbart och allvarligt sätt har överskridit gränserna för sina befogenheter (se bland annat domen i det ovan nämnda målet *Brasserie du pêcheur* och *Factortame*, punkt 45).
- 175 Domstolen konstaterar att en jämförelse mellan medlemsstaternas rättsordningar gjorde det möjligt att mycket tidigt nå fram till det i punkt 170 i förevarande dom angivna konstaterandet att det råder en överensstämmelse om att det finns en princip om skadeståndsansvar för det allmänna vid en rättsstridig handling eller underlåtenhet, även beträffande normgivning. Det förhåller sig dock inte på samma sätt beträffande förekomsten av en eventuell princip om skadeståndsansvar för det allmänna vid en lagenlig handling eller underlåtenhet, i synnerhet beträffande normgivning.
- 176 Mot bakgrund av det ovan anförda finner domstolen att det, på gemenskapsrättens nuvarande stadium, inte finns något skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av handlande som faller inom området för gemenskapens normgivningsbehörighet i ett fall där det förhållandet att detta handlande inte står i överensstämmelse med WTO-avtalen inte kan åberopas inför gemenskapsdomstolen.
- 177 I det föreliggande fallet ingår det handlande som klagandena påstår har orsakat dem skada i genomförandet av en gemensam organisation av marknaden. Det är uppenbart att detta handlande är en del av gemenskapslagstiftarens normgivning.

- 178 Det saknar betydelse i detta hänseende huruvida detta handlande ska bedömas som en aktiv handling, nämligen antagandet av förordningarna nr 1637/98 och 2362/98 som en följd av DSB:s utslag av den 25 september 1997, eller som en underlåtenhet, nämligen den omständigheten att det inte antagits några rättsakter som var ägnade att säkerställa att utslaget verkställdes på ett riktigt sätt. Även gemenskapsinstitutionernas passivitet kan nämligen omfattas av gemenskapens lagstiftande behörighet, särskilt i skadeståndsmål (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Les Grands Moulins de Paris mot EEG*, punkt 9).
- 179 Av det ovan anförda följer att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den i de överklagade domarna slog fast att det finns ett utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av lagenlig verksamhet som innebär normgivning.
- 180 Det ska härvidlag göras två preciseringar.
- 181 Det ska för det första påpekas att konstaterandet i punkt 179 i förevarande dom inte påverkar det betydande utrymme för skönsmässig bedömning som gemenskapslagstiftaren i förekommande fall förfogar över för att, i samband med antagandet av en normativ rättsakt, bedöma huruvida beaktandet av vissa skadliga verkningar som antagandet ger upphov till motiverar att det föreskrivs vissa former av ersättning (se, för ett liknande resonemang, i fråga om jordbrukspolitiken, dom av den 10 juli 2003 i de förenade målen *C-20/00* och *C-64/00*, *Booker Aquaculture* och *Hydro Seafood*, REG 2003, s. I-7411, punkt 85).
- 182 Det ska för det andra erinras om att enligt fast rättspraxis utgör de grundläggande rättigheterna en del av de allmänna principer, vilkas efterlevnad domstolen ska säkerställa.
- 183 Beträffande äganderätten och rätten att fritt utöva näringsverksamhet har domstolen sedan lång tid erkänt att dessa ingår bland gemenskapsrättens allmänna principer.

Domstolen har emellertid funnit att dessa principer inte ska betraktas som absoluta utan att de måste bedömas utifrån sin funktion i samhället. Följaktligen kan det göras inskränkningar i äganderätten och rätten att fritt utöva näringsverksamhet, särskilt inom ramen för en gemensam marknadsorganisation, dock endast under förutsättning att inskränkningarna verkligen tillgodoser ett syfte av allmänintresse som eftersträvas av gemenskapen och inte innebär ett i förhållande till detta syfte oproportionerligt och oacceptabelt ingrepp, som påverkar själva kärnan i dessa rättigheter (se bland annat dom av den 11 juli 1989 i mål 265/87, Schröder HS Kraftfütter, REG 1989, s. 2237, punkt 15, svensk specialutgåva, volym 10, s. 97, domen i det ovannämnda målet Tyskland mot rådet, punkt 78, och dom av den 30 juni 2005 i mål C-295/03 P, Alessandrini m.fl. mot kommissionen, REG 2005, s. I-5673, punkt 86).

184 Av detta följer att det kan föreligga utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen när tillämpningen av en normativ gemenskapsrättsakt leder till inskränkningar av äganderätten och rätten att fritt utöva näringsverksamhet som innebär ett oproportionerligt och oacceptabelt ingrepp, som påverkar själva kärnan i dessa rättigheter, i förekommande fall utan att någon ersättning som skulle kunna förhindra att skadan uppstår eller kompensera för denna har föreskrivits.

185 Med avseende på vad som är kännetecknande för de förevarande målen framgår det av rättspraxis att en ekonomisk aktör inte kan göra anspråk på äganderätten till en marknadsandel som denne hade vid en viss tidpunkt. En sådan marknadsandel utgör endast en tillfällig ekonomisk ställning som är utsatt för risken att omständigheterna förändras (se, för ett liknande resonemang, bland annat domarna i de ovannämnda målen Tyskland mot rådet, punkt 79, och Alessandrini m.fl. mot kommissionen, punkt 88). Domstolen har preciserat att de garantier som följer av äganderätten eller av principen att fritt utöva ett yrke inte kan utsträckas till att skydda rena affärsintressen eller affärsmöjligheter, vars osäkerhet är en del av den ekonomiska verksamhetens själva natur (dom av den 14 maj 1974 i mål 4/73, Nold mot kommissionen, REG 1974, s. 491; svensk specialutgåva, volym 2, s. 291, punkt 14).

186 En ekonomisk aktör vars verksamhet består i export till marknader i tredjeländer måste således vara medveten om att den ställning som denne har på marknaden vid en viss tidpunkt kan påverkas och ändras av olika omständigheter. Bland dessa omständigheter ingår den i artikel 22 i tvistlösningsöverenskommelsen uttryckligen

föreskrivna och reglerade möjligheten att ett tredjeland upphäver medgivanden som en reaktion på den inställning som dess handelspartners intar i WTO-samarbetet och att det fritt väljer, i enlighet med artikel 22.3 a och f i tvistlösningsöverenskommelsen, vilka varor som ska omfattas av sådana upphävanden.

187 Det framgår av punkterna 176 och 179 i förevarande dom att förstainstansrätten har gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning. Det följer emellertid av fast rättspraxis att överklagandet ska ogillas, om en dom från förstainstansrätten innehåller domskäl som strider mot gemenskapsrätten, men domslutet visar sig vara riktigt enligt andra rättsliga grunder (se bland annat dom av den 15 december 1994 i mål C-320/92 P, Finsider mot kommissionen, REG 1994, s. I-5697, punkt 37, av den 16 december 1999 i mål C-150/98 P, EESK mot E, REG 1999, s. I-8877, punkt 17, och av den 13 juli 2000 i mål C-210/98 P, Salzgitter mot kommissionen, REG 2000, s. I-5843, punkt 58).

188 Detta är fallet i förevarande mål. Domstolen har konstaterat att det, på gemenskapsrättens nuvarande stadium, inte finns något skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av handlande som innebär normgivning i ett fall där det förhållandet att detta handlande inte står i överensstämmelse med WTO-avtalen inte kan åberopas inför gemenskapsdomstolen. Förutsättningen för klagandenas skadeståndsyrkanden var emellertid att gemenskapen var skadeståndsskyldig på grund av ett sådant handlande. Förstainstansrätten kunde mot denna bakgrund endast ogilla dessa yrkanden, oavsett vilka argument som hade framförts till stöd för dem (se analogt domen i det ovannämnda målet Salzgitter mot kommissionen, punkt 59). Förstainstansrätten skulle således ha varit tvungen att ogilla yrkandena av denna anledning, om den inte hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning och ogillat yrkandena av andra skäl (se analogt domarna i de ovannämnda målen Finsider mot kommissionen, punkt 38, och EESK mot E, punkt 18).

189 Av detta följer att anslutningsöverklagandena inte kan vinna bifall på den första grunden, på grund av att den saknar verkan, trots att den i sak är riktig (se, analogt, domen i det ovannämnda målet Salzgitter mot kommissionen, punkt 60).

Den andra grunden för huvudöverklagandena samt den andra och den tredje grunden för anslutningsöverklagandena

- 190 Med hänsyn till vad domstolen funnit i punkt 176 och till vad den redogjort för i punkt 163 i förevarande dom finns det inte anledning att pröva den andra grunden för huvudöverklagandena. Denna grund avser den onormala skada som klagandena påstår sig ha lidit. Av samma skäl finns det inte heller anledning att pröva den andra och den tredje grunden för anslutningsöverklagandena. Den förstnämnda grunden avser ett påstående att det inte föreligger någon säker skada och den sistnämnda grunden avser ett påstående att det inte föreligger något orsakssamband mellan denna skada och gemenskapsinstitutionernas handlande.

Yrkandena om gottgörelse på grund av handläggningstiden i första instans

Parternas argument

- 191 FIAMM och Fedon har i andra hand yrkat att de ska tillerkännas skälig gottgörelse på grund av den orimligt långa handläggningstiden i första instans.
- 192 FIAMM har med hänvisning till dom av den 17 december 1998 i mål C-185/85 P, Baustahlgewebe mot kommissionen (REG 1998, s. I-8417), punkterna 26–49, för det första gjort gällande att målet är av stor ekonomisk betydelse för bolaget, för det andra att de faktiska omständigheterna är i hög grad klara, för det tredje att parternas uppträdande inte har bidragit till att förfarandet dragit ut på tiden och för det fjärde att förstainstansrätten inte ställdes inför några exceptionella omständigheter.

- 193 Kommissionen har yrkat att FIAMM:s och Fedons yrkanden ska avvisas.
- 194 Med avseende på Fedons överklagande ska yrkandet, enligt kommissionen, avvisas med stöd av artikel 112.1 c i domstolens rättegångsregler, eftersom Fedon inte har motiverat sitt yrkande.
- 195 Med avseende på båda överklagandena ska yrkandena, enligt kommissionen, avvisas på grund av materiella skäl (*ratione materiae*). Såsom det framgår av artiklarna 57 och 58 i domstolens stadga kan ett överklagande inte avse nya omständigheter som inte redan åberopats i första instans. Handläggningstiden vid förstainstansrätten kan dessutom inte kvalificeras som ett rättegångsfel, eftersom den inte haft någon inverkan på utgången av tvisterna.
- 196 Yrkandena ska även avvisas på grund av det subjekt mot vilket de riktar sig (*ratione personae*). Gemenskapen företräds i förevarande mål av rådet och kommissionen och inte av domstolen, som förstainstansrätten – som påstås vara ansvarig för den skadeståndsgrundande omständigheten i förevarande fall – utgör en del av.
- 197 En ersättning grundad på skälighetshänsyn, såsom den som beviljades i domen i det ovannämnda målet Baustahlgewebe mot kommissionen, är enligt kommissionen inte möjlig i förevarande mål, eftersom FIAMM och Fedon inte är skyldiga att betala in ett belopp till gemenskapens budget som kan minskas.
- 198 Den långa handläggningstiden vid förstainstansrätten har i vart fall sin förklaring i att målen var komplicerade, av de processuella komplikationer som uppstod i samband med att ett flertal mål med fem olika rättegångsspråk förenades som inbegrep tre institutioner och en intervenient, av att målet omfördelades till en avdelning i utökad

sammansättning och av den omständigheten att Van Parys-målet, vilket gav upphov till liknande principiella frågor, var anhängigt vid domstolen.

199 Enligt Konungariket Spanien ska FIAMM:s och Fedons yrkanden avvisas, eftersom de inte framställts i första instans och således inte prövats i de överklagade domarna.

Domstolens bedömning

200 Klagandenas yrkanden om skälig gottgörelse för att handläggningstiden i första instansrätten översteg vad som kan anses vara skälig tid kan i förevarande fall inte bifallas.

201 Med avseende på Fedons yrkande är det tillräckligt att konstatera att detta ingår i avsnittet med yrkanden i ansökan, men att det inte nämns i ansökan i övrigt.

202 Enligt artikel 112.1 c i rättegångsreglerna måste ett överklagande emellertid innehålla de rättsliga grunder och argument som åberopas. Dessa grunder och argument ska skilja sig från yrkandena i överklagandet, vilka avses i artikel 112.1 d. Några sådana grunder och argument finns dock inte i Fedons ansökan och det är därför uppenbart att bolagets yrkande om skälig gottgörelse, vilket saknar motivering, ska avvisas.

- 203 Domstolen erinrar, med avseende på FIAMM:s yrkande, om att när det inte finns något som tyder på att handläggningstiden inverkat på utgången i målet, kan en grund avseende att handläggningstiden vid förstainstansrätten inte är förenlig med kravet att talan ska prövas inom skälig tid som huvudregel inte leda till att förstainstansrättens dom upphävs (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan nämnda målet Baustahlgewebe mot kommissionen, punkt 49).
- 204 I förevarande mål har FIAMM inte gjort gällande att den påstått orimligt långa handläggningstiden haft ett inflytande på utgången i målet och inte heller yrkat att domen i FIAMM-målet ska upphävas på denna grund.
- 205 Det framgår emellertid av artikel 113.1 i rättegångsreglerna att yrkandena i ett överklagande ska avse upphävandet, helt eller delvis, av förstainstansrättens avgörande, och, i förekommande fall, att de yrkanden som framställts i första instans ska bifallas helt eller delvis.
- 206 Domstolen konstaterar att domen i det ovan nämnda målet Baustahlgewebe mot kommissionen, på vilken FIAMM stöder sig, avsåg ett överklagande av en dom från förstainstansrätten, i vilken klaganden hade ålagts böter på grund av en överträdelse av konkurrensreglerna. Förstainstansrätten använde sig härvidlag av sin obegränsade behörighet i denna fråga. Även domstolen har denna obegränsade behörighet när den upphäver en dom från förstainstansrätten och avgör målet.
- 207 I punkt 33 i den domen erinrade domstolen om att en sökande har rätt till en rättvis rättegång inom skälig tid och, i synnerhet, till en prövning av huruvida de anklagelser om överträdelse av konkurrensrätten som kommissionen har riktat mot sökanden och huruvida de böter som ålagts denne i detta avseende är välgrundade.

- 208 Domstolen konstaterade att den tid som hade förflutit i det föreliggande fallet var oskäligt lång och fann därför av processekonomiska skäl, och för att säkerställa att ett sådant rättegångsfel omedelbart och effektivt avhjälpes, att ett upphävande av den överklagade domen och en ändring av denna som var begränsad till frågan om fastställelse av bötesbeloppet gjorde det möjligt att tillerkänna den skäliga gottgörelse som erfordrades (domen i det ovannämnda målet Baustahlgewebe mot kommissionen, punkterna 47, 48 och 141).
- 209 Det förevarande överklagandet avser emellertid en dom från förstainstansrätten, i vilken en skadeståndstalan grundad på artikel 288 andra stycket EG ogillades.
- 210 Upphävandet av en sådan dom kan inte leda till att det beviljas skälig gottgörelse, på grund av att handläggningstiden vid förstainstansrätten skulle vara oskäligt lång, i form av en ändring av den överklagade domen. I ett sådant förfarande har förstainstansrätten under inga omständigheter, lika lite som domstolen har att göra detta vid ett överklagande, att förplikta sökandena att betala ett belopp, från vilket den skäliga gottgörelsen kan dras.
- 211 Mot denna bakgrund ska FIAMM:s yrkande om skälig gottgörelse på grund av den påstått orimligt långa handläggningstiden vid förstainstansrätten avvisas.
- 212 Det ska preciseras att även om handläggningstiden i förstainstansrätten i förevarande mål varit betydande, ska frågan huruvida handläggningstiden är rimlig bedömas med hänsyn till de särskilda omständigheterna i varje enskilt mål och i synnerhet med hänsyn till tvistens betydelse för den berörde, målets komplexitet samt sökandens och de behöriga myndigheternas uppträdande (se bland annat domen i det ovannämnda målet Baustahlgewebe mot kommissionen, punkt 29, och av den 15 oktober 2002 i de förenade målen C-238/99, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P och C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, REG 2002, s. I-8375, punkt 210).

- 213 Beträffande den behöriga myndighetens uppträdande och målets komplexitet konstaterar domstolen att den betydande handläggningstiden vid förstainstansrätten i det föreliggande fallet kan förklaras av en förening av objektiva omständigheter hänförliga till antalet parallella mål som anhängiggjordes vid förstainstansrätten efter varandra och till betydelsen av de rättsfrågor som väcktes i dessa mål.
- 214 Dessa omständigheter förklarar att det uppstod en rad processuella komplikationer som på ett avgörande sätt bidrog till att försena avgörandet av tvisterna. Dessa komplikationer – såsom föreningen av sex mål som väckts med flera olika rättegångsspråk på grund av sambandet dem emellan, omfördelningen av dessa mål till en avdelning i utökad sammansättning, omfördelningen av målen till en ny referent sedan den ursprungliga referenten lämnat sitt uppdrag vid förstainstansrätten och omfördelningen av målen till förstainstansrättens stora avdelning, vilket ledde till att det muntliga förfarandet återupptogs – kan i det föreliggande fallet inte anses vara onormala.

Rättegångskostnader

- 215 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna, som är tillämplig på mål om överklagande enligt artikel 118, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Enligt artikel 69.3 ska de medlemsstater som har intervenerat bära sina rättegångskostnader.
- 216 Rådet och kommissionen har yrkat att FIAMM och Fedon ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom FIAMM och Fedon har tappat målen ska yrkandena bifallas.

217 Konungariket Spanien ska bära sin rättegångskostnad.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) **Huvudöverklagandena ogillas.**
- 2) **Anslutningsöverklagandena ogillas.**
- 3) **Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA och Fedon America, Inc., ska ersätta Europeiska unionens råds och Europeiska gemenskapernas kommissions rättegångskostnader.**
- 4) **Konungariket Spanien ska bära sin rättegångskostnad.**

Underskrifter